

Dit document maakt gebruik van bladwijzers.

VEROUDERD: ZIE HERZIENE HANDREIKING VERSIE 1 juli 2021

NBA-handreiking 1143

**Specifieke verplichtingen vanuit de
toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor
en de externe accountant bij (her)verzekeraars**

1 maart 2019

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

**NBA-handreiking 1143 Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving
voor de interne auditor en de externe accountant bij (her)verzekeraars**

NBA-handreiking 1143:	Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij (her)verzekeraars
Van toepassing op:	• Controle jaarrekening • Controle staten • Interne audits • Onderzoek kostprijsmodel
Onderwerp:	Specifieke verplichtingen van de interne auditor en de externe accountant bij (her)verzekeraars
Datum:	1 maart 2019
Laatst herzien:	Deze handreiking is verouderd: zie herziene versie 6 juli 2021
Status:	NBA-handreiking, geen dwingende bepalingen. Wanneer in de tekst het woord 'dient' of een synoniem daarvan wordt gebruikt, betreft het een verwijzing naar wettelijke of overige verplichtingen.
Relevante regelgeving:	Belangrijkste regelgeving: • Wet op het financieel toezicht (Wft) • Richtlijn Solvabiliteit II (geïmplementeerd via de Wft) • Verordening Solvabiliteit II • Besluit prudentiële regels Wft (Bpr)

Disclaimer

De NBA heeft zich ten doel gesteld voor een zo betrouwbaar mogelijke uitgave te zorgen. Niettemin is de NBA niet aansprakelijk voor onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

Gebruikte afkortingen en internetpagina's

AFM	Autoriteit Financiële Markten - www.afm.nl
AO/IB	Administratieve organisatie en interne beheersing
Art.	artikel(en)
Bgfo	Besluit gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft
Bpr	Besluit prudentiële regels Wft
Bta	Besluit toezicht accountantsorganisaties
BW2	Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek
DNB	De Nederlandsche Bank - www.dnb.nl
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority – www.eiopa.europa.eu
EU	Europese Unie
HRA	Handleiding Regelgeving Accountants - www.nba.nl/Wet-en-regelgeving/Beroepsregels/HRA/
NBA	Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants - www.nba.nl
NV COS	Nadere voorschriften controle- en overige standaarden - www.nba.nl/Wet-en-regelgeving/Beroepsregels/HRA/
oob	Organisatie van openbaar belang
ORSA	Own Risk Solvency Assessment
Pw	Pensioenwet
RSR	Regulatory Solvency Report
SFCR	Solvency Financial Condition Report
Standaard	De desbetreffende standaard van de NV COS
Vvgb	Verklaring van geen bezwaar
VvV	Verbond van Verzekeraars - www.verzekeraars.nl
Wft	Wet op het financieel toezicht
Wta	Wet toezicht accountantsorganisaties
Wwft	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme

Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij (her)verzekeraars

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	De verhouding tussen de controle volgens de NV COS en de toezichtregelgeving	6
3	Verantwoordelijkheden	8
4	Specifieke verplichtingen en werkzaamheden interne auditor en externe accountant	9
4.1	Meldingen en inlichtingen aan en overleg met toezichthouders	9
4.2	Toetsing en beoordeling organisatie-inrichting en risicobeheersing	12
4.3	Controle staten	15
4.4	Onderzoek kostprijsmodellen	23
4.5	Invloed wet en regelgeving bij de controle van de jaarrekening (Standaard 250)	23
5	Opdrachtbevestiging externe accountant	25
Bijlage 1	Overzicht van de staten die de externe accountant betreft bij zijn onderzoek	26
Bijlage 2	Overzicht van de staten die de externe accountant betreft bij zijn onderzoek voor verzekeraars met beperkte risico-omvang	28
Bijlage 3	Themalijst (her)verzekeraars	29
Bijlage 4	Voorbeelden van teksten	33

1 Inleiding

1.1 Het doel van deze handreiking is om uitleg te geven over:

- de specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving (toezichtregelgeving) voor (her)verzekeraars voor de externe accountant die de jaarrekening of de toezichtverslagstaten (staten) ten behoeve van De Nederlandsche Bank (DNB)¹ controleert van een verzekeraar;
- de specifieke verplichtingen vanuit de toezichtregelgeving voor (her)verzekeraars voor de interne auditor² van een verzekeraar;
- het onderzoek door de externe accountant van het kostprijsmodel voor de begrote kosten voor advies over en distributie van bepaalde financiële producten en de toerekening van kosten aan deze financiële producten.

De handreiking is bijgewerkt naar de stand van de toezichtregelgeving op 26 oktober 2018, tenzij anders is vermeld.

1.2 De handreiking is beperkt tot uitleg over specifieke verplichtingen voor de interne auditor en de externe accountant die voortvloeien uit de toezichtregelgeving. Deze handreiking is niet bedoeld om een volledig overzicht te geven van de toezichtregelgeving voor (her)verzekeraars. Wel wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op de verhouding tussen de reguliere controle van de jaarrekening volgens de NV COS en de werkzaamheden in het kader van de toezichtregelgeving die in deze NBA-handreiking wordt toegelicht. Naast de verplichtingen die voortvloeien uit deze toezichtregelgeving zijn ook andere verplichtingen op de interne auditor en de externe accountant van toepassing (b.v. de Wta, het BW en de Europese Unie (EU)-verordening 537/2014 voor organisaties van openbaar belang (oob's)). Deze worden in de handreiking niet behandeld.

1.3 Deze handreiking gaat specifiek in op de meldingsplichten van de externe accountant vanuit de Wft. Deze handreiking gaat niet in op andere meldingsplichten die vanuit andere wet- en regelgeving (regelgeving) zoals bijvoorbeeld de *Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft)*³ en de *Nadere voorschriften handelwijze accountant bij niet-naleving wet- en regelgeving door eigen organisatie of cliënt (NV NOCLAR)* zouden kunnen ontstaan. Hiervoor verwijzen wij naar (de uitleg bij) de andere regelgeving. Denk hierbij aan NBA-handreiking 1124, *Richt snoeren voor de interpretatie van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) voor belastingadviseurs en accountants* en NBA-handreiking 1137, *Corruptie, werkzaamheden van de accountant* en (de toelichting op) de NV NOCLAR.

¹ De controle van de staten is een Nederlands vereiste.

² In artikel 47 van Richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 is in het Solvency II risico gebaseerde toezichtraamwerk opgenomen dat verzekeraars voorzien in een doeltreffende interne auditfunctie. DNB heeft een beoordelingskader voor de interne auditfunctie van verzekeraars opgezet die gebaseerd is op de eisen van de Wft, Richtlijn Solvabiliteit II en Verordening Solvabiliteit II.

³ De accountant zal in het kader van zijn controle aandacht besteden aan de Wwft verplichtingen van zijn cliënt. Dit kan op grond van de toezichtregelgeving (Wft) ook aanleiding geven tot een melding (Zie hoofdstuk 3).

2 De verhouding tussen de controle volgens de NV COS en de toezichtregelgeving

- 2.1 De NV COS vraagt van externe accountants om bij een controle aandacht te besteden aan de naleving van de regelgeving door cliënten. De verplichtingen hiervoor zijn opgenomen in Standaard 250, *Het in aanmerking nemen van wet- en regelgeving bij een controle van financiële overzichten*. Standaard 250 vraagt van de externe accountant niet om aan alle regelgeving aandacht te bieden maar onderkent twee categorieën regelgeving waaraan aandacht moet worden geboden:
- de bepalingen van die regelgeving die in het algemeen geacht worden van directe invloed te zijn op de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen die van materieel belang zijn;
 - overige regelgeving die geen directe invloed heeft op de vaststelling van de bedragen en toelichtingen in de financiële overzichten, maar waarvan het naleven van fundamenteel belang kan zijn voor de operationele aspecten van het bedrijf, voor de mogelijkheid van een entiteit om haar activiteiten voort te zetten, dan wel voor het voorkomen van sancties van materieel belang.
- 2.2 Voorbeelden van de eerste categorie regelgeving zijn belastingregelgeving en regels m.b.t. pensioenregelingen. Voorbeelden van de tweede categorie zijn regelgeving met betrekking tot vergunningen, solvabiliteitseisen gesteld door toezichthouders of het naleven van regelgeving met betrekking tot het milieu.
- 2.3 Toezichtregelgeving voor de financiële sector zal veelal onder de tweede categorie vallen. Daarbij komt het wel voor dat toezichtregelgeving van de gecontroleerde vraagt om een specifieke opdracht te laten uitvoeren.
- 2.4 Er is een duidelijk onderscheid in de werkzaamheden die een externe accountant moet uitvoeren met betrekking tot de verschillende categorieën uit de regelgeving. De eerste categorie heeft een directe invloed op materiële posten in de financiële overzichten. De externe accountant zal dan ook voldoende en geschikte controle informatie moeten verzamelen om na te gaan of deze regelgeving is nageleefd.
- 2.5 Met betrekking tot de tweede categorie, waar de toezichtregelgeving onder valt, is het niet zo dat niet-naleving tot directe gevolgen leidt in de jaarrekening. Dat dergelijke regelgeving soms tot (strafrechtelijke) handhaving kan leiden wordt niet als direct gevolg gezien, het is immers lang niet zeker dat niet-naleving financiële gevolgen heeft. Bijvoorbeeld het niet-naleven van toezichtregelgeving kan in sommige gevallen leiden tot handhavingsmaatregelen met een financieel gevolg, maar veelal heeft een toezichthouder een breder instrumentarium van handhavingsmaatregelen. Een toezichthouder kan bijvoorbeeld ook vereisen dat de organisatie maatregelen neemt om de niet-naleving op te heffen.
- 2.6 De externe accountant zal in zijn controle nagaan of er aanwijzingen zijn voor geïdentificeerde of vermoede niet-naleving van de overige regelgeving / toezichtregelgeving. Dit doet hij met name door het management en de met governance belaste personen (de interne toezichthouders) (schriftelijk) te vragen of zij de betreffende regelgeving naleven en of zij bekend zijn met niet-naleving. En door correspondentie met de toezichthouder te inspecteren en in het reguliere overleg met de toezichthouder hiernaar te informeren. Uiteraard blijft hij daarnaast gedurende de uitvoering van zijn controleopdracht alert op aanwijzingen dat regelgeving niet wordt nageleefd. Voor zover er geen aanwijzingen bestaan dat regelgeving niet wordt nageleefd, is de accountant niet gehouden om nadere controle informatie te verzamelen om na te gaan of deze regelgeving is nageleefd.
- 2.7 Als de externe accountant zich bewust wordt van geïdentificeerde of vermoede niet-naleving zal hij nagaan hoe dit is ontstaan en zal hij de gevolgen daarvan voor de jaarrekening onderzoeken. Uiteraard zal hij hierover communiceren met het management en de met governance belaste personen. Hij zal bij de beoordeling van de invloed ook kijken naar de vraag of de toezichthouder bekend is met de niet-naleving en op welke wijze de toezichthouder handhavend optreedt. Uiteraard volgt de externe accountant ook hoe de organisatie omgaat met de opvolging van de geconstateerde niet-naleving van de regelgeving.

- 2.8 In sommige gevallen kan het niet-naleven van overige regelgeving leiden tot strafrechtelijk verwijtbaar gedrag. Denk hierbij aan het strafrechtelijk vervolgen bij een ongeluk indien sprake is van het niet-naleven van veiligheidswetgeving of het strafrechtelijk vervolgen van overtreding van de Wwft, als dit geleid heeft tot daadwerkelijk witwassen door derden. Nalatigheid met de veiligheidsregelgeving hoeft niet te leiden tot een ongeluk, en onvoldoende aandacht bij een financiële instelling voor de Wwft hoeft niet te leiden tot misbruik door cliënten van de financiële instelling. De externe accountant zal dus ook pas rekening kunnen houden met de gevolgen hiervan als hij bekend wordt met een onderzoek inzake strafrechtelijke vervolging.
- 2.9 Natuurlijk kunnen de verplichtingen in toezichtregelgeving leiden tot aanvullende eisen voor de externe accountant. Zolang dat niet het geval is kan de externe accountant volstaan met de uitvoering van de werkzaamheden zoals beschreven in Standaard 250. In ieder geval heeft de externe accountant, zoals verderop in deze handreiking staat beschreven, een aantal meldplichten als het gaat om niet-naleving van toezichtregelgeving. Veelal zal het hier gaan om het melden van zaken die hij in zijn reguliere controle heeft opgemerkt. Het wordt niet verwacht door de toezichthouder dat de externe accountant aanvullende werkzaamheden uitvoert. Daarnaast is er een aantal situaties waarin van de externe accountant wordt gevraagd om specifieke rapportages of werkzaamheden uit te voeren en hierover te rapporteren voor de toezichthouder. Deze situaties worden beschreven in de handreiking.
- 2.10 Samenvattend kan gesteld worden dat bij de beoordeling van de naleving van toezichtregelgeving de externe accountant kan volstaan met de werkzaamheden uit Standaard 250 uit de NV COS. Dit is niet het geval als de toezichtregelgeving om extra werkzaamheden vraagt. Hoofdstuk 4 gaat hier nader op in.

3 Verantwoordelijkheden

- 3.1 Met 'toezicht' wordt in deze handreiking bedoeld het externe toezicht zoals dat is geregeld in de regelgeving. Voor de verzekeraars is dit de Wft en de Richtlijn Solvabiliteit II (die in de Wft verankerd is) en daarmee verbonden regelgeving (relevante besluiten en toezichthouders regelingen). Daarnaast zijn ook Europese verordeningen relevant (deze hebben een rechtstreekse werking). DNB is verantwoordelijk voor prudentieel toezicht, de Autoriteit Financiële Markten (AFM) voor gedragstoezicht. DNB verstrekt vergunningen aan verzekeraars. AFM en DNB werken nauw samen met de Europese toezichthouder European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA).
- 3.2 In het kader van de relatie tussen het bestuur van de verzekeraar, de interne auditor, de externe accountant en de toezichthouder worden de volgende verantwoordelijkheden onderscheiden:
- het bestuur is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering en de externe rapportage (bestuursverslag, jaarrekening en staten) daarover, waarbij onder meer de eisen van regelgeving in acht moeten worden genomen;
 - de interne auditor is verantwoordelijk voor de onafhankelijke toetsing van de effectiviteit van de organisatie-inrichting en van de procedures en maatregelen;
 - de externe accountant is verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening en de staten⁴ (en voor overige werkzaamheden waartoe hij opdracht heeft verkregen). Bij de controle van de jaarrekening of de staten gaat de externe accountant in het kader van Standaard 250 na of de verzekeraar aan de voor deze controle relevante regelgeving heeft voldaan. Wanneer de externe accountant werkzaamheden verricht bestaat, de verantwoordelijkheid jegens toezichthouders om bepaalde zaken te melden of inlichtingen te verstrekken vanuit de desbetreffende toezichtregelgeving en vanuit Standaard 250;
 - de toezichthouder is verantwoordelijk voor de uitoefening van het toezicht.
- 3.3 De externe accountant kan gebruik maken van de werkzaamheden van interne auditors in overeenstemming met Standaard 610, *Gebruikmaken van de werkzaamheden van interne auditors*.

⁴ De controle van de jaarrekening ingevolge Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW2) en de controle van de staten ingevolge de Wft worden volgens de Wta aangemerkt als wettelijke controles. Voor het verrichten van wettelijke controles heeft een accountantsorganisatie een vergunning van de AFM nodig.

4 Specifieke verplichtingen en werkzaamheden interne auditor en externe accountant

4.1 Meldingen en inlichtingen aan en overleg met toezichthouders

4.1.1 *Meldingsplicht van de externe accountant aan toezichthouders*

- 4.1.1.1 Voor de externe accountant die de jaarrekening of de staten controleert van een verzekeraar bestaat op basis van artikel 3:88 lid 1 en 2 en artikel 4:27 lid 1 van de Wft de verplichting om de toezichthouders DNB en AFM van bepaalde omstandigheden op de hoogte te brengen.

Uit hoofde van de EU-verordening 537/2014 heeft de externe accountant bij een oob tevens de plicht om aan de AFM alle informatie te melden die een van de volgende zaken tot gevolg kan hebben⁵:

- een materiële inbreuk op wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen;
- een materiële bedreiging of twijfel over continuïteit;
- een aanleiding tot het geven van een niet goedkeurende verklaring.

Omdat deze verantwoordelijkheid voortvloeit uit wettelijk voorschriften, handelt de externe accountant niet in strijd met de geheimhoudingsbepalingen van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) (art. 26), Besluit toezicht accountantsorganisaties (Bta) (art. 38a) en de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA) (Zie Par. 2.6).

- 4.1.1.2 De verplichting van de externe accountant om op grond van de Wft de toezichthouders DNB of de AFM van bepaalde omstandigheden bij verzekeraars op de hoogte te stellen heeft betrekking op omstandigheden die:

- in strijd zijn met de ingevolge deel 3 (dit is het deel over het prudentieel toezicht, melding aan DNB conform art. 3:88 lid 1 en 2 van de Wft) en deel 4 (dit is het deel over het gedragstoezicht, melding aan de AFM conform art. 4:27 lid 1 van de Wft) van de in de Wft opgelegde verplichtingen (Zie hieronder Par. 4.1.1.4);
- het voortbestaan bedreigen (melding aan DNB);
- leiden tot weigering van het afgeven van een verklaring bij de jaarrekening of de staten of tot het maken van voorbehouden (kort gezegd: het niet afgeven van een goedkeurende verklaring)⁶ (melding aan DNB).

Melding vindt plaats aan de toezichthouder voor het desbetreffende onderdeel (tussen haakjes genoemd). Meer informatie over de meldingsprocedure is te vinden op de websites van DNB en AFM.

- 4.1.1.3 Het is van belang dat de externe accountant in die gevallen waarin daarvoor aanleiding bestaat tot melding aan de toezichthouders overgaat. Hierbij wordt een proactieve rol van de externe accountant verwacht, ook in die situaties waarin de verzekeraar al contact heeft opgenomen met de toezichthouders. De externe accountant is ervoor verantwoordelijk dat hij zelf zo spoedig mogelijk bepaalde omstandigheden waarvan hij kennis heeft gekregen aan de toezichthouders meldt.

- 4.1.1.4 Bij het eerste aandachtspunt hiervoor bij 4.1.1.2 kan gedacht worden aan:

- vergunningvereisten in het algemeen;
- deskundigheid, betrouwbaarheid en integriteit van de beleidsbepalers;
- structurering en inrichting van de organisatie, integere en beheerste uitoefening van het bedrijf en uitbesteding;
- solvabiliteit en liquiditeit;
- zorgvuldige dienstverlening.

In de themalijst in bijlage 3 is een nadere uitwerking opgenomen.

- 4.1.1.5 De controles van de jaarrekening van verzekeraars zijn gericht op de getrouwheid daarvan.

⁵ Deze meldplicht wordt hier voor de volledigheid genoemd. De EU-verordening heeft rechtstreekse werking, maar is voor alle oob's en niet specifiek voor verzekeraars.

⁶ Hiermee wordt niet bedoeld de opname van een onverplichte of verplichte paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden in een goedkeurende controleverklaring.

De controles van de staten van verzekeraars zijn gericht op opstelling in overeenstemming met de bepalingen van en ingevolge de Wft. Bij zijn controlewerkzaamheden besteedt de externe accountant niet noodzakelijkerwijs aandacht aan naleving door de verzekeraar van alle ingevolge de toezichtregelgeving opgelegde verplichtingen. De externe accountant hoeft op grond van de meldingsplicht geen andere werkzaamheden te verrichten dan de reguliere werkzaamheden die op grond van de opdracht tot controle van de jaarrekening of de staten zullen worden uitgevoerd.

- 4.1.1.6 De externe accountant dient zich bij de uitvoering van zijn werkzaamheden af te vragen of hij kennis heeft gekregen van omstandigheden die aan de toezichthouders moeten worden gemeld. De externe accountant zal hierbij kennisnemen van de correspondentie met de toezichthouder, de rapportages van de toezichthouder en nagaan of er indicaties van mogelijke overtredingen van regelgeving aan de orde zijn. Wanneer de verzekeraar een melding heeft gedaan aan de toezichthouder dan verkrijgt de externe accountant een afschrift van de gedane melding. Daarnaast laat de externe accountant het bestuur van de verzekeraar bevestigen dat het de externe accountant volledig op de hoogte gesteld heeft van omstandigheden die aanleiding geven tot melding, en die tevens van invloed kunnen zijn op de jaarrekening of de staten. Hiervoor wordt verwezen naar Standaard 580, *Schriftelijke bevestigingen*. Dit laat onverlet dat de externe accountant een zelfstandige meldingsplicht heeft (Zie Par. 4.1.1.3).
- 4.1.1.7 De externe accountant maakt, mede in verband met de vereiste zorgvuldigheid, de inhoud van een eventuele voorgenomen melding kenbaar aan het bestuur van de verzekeraar. Alvorens hij de melding doet stelt hij het bestuur in de gelegenheid om de toezichthouder te informeren. Dit laat onverlet de wettelijke eis aan de externe accountant om zo spoedig mogelijk zelf tot melding over te gaan. Dit betekent dat de externe accountant normaliter binnen enkele werkdagen nadat hij kennis heeft gekregen van de omstandigheden die aan de toezichthouders moeten worden gemeld, tot melding overgaat. De melding door de externe accountant vindt in alle gevallen (ook) schriftelijk plaats.
- 4.1.1.8 De NBA heeft een themalijst voor verzekeraars opgesteld. De themalijst bevat de relevante van toepassing zijnde regelgeving waarmee de externe accountant bij de controle van de jaarrekening of de staten voor DNB rekening mee houdt ten behoeve van eventuele meldingen aan toezichthouders. De themalijst is als Bijlage 3 bij deze handreiking opgenomen. De externe accountant betreft deze bijlage in de uitvoering van zijn controlewerkzaamheden voortvloeiend uit Standaard 250.
- 4.1.2 *Verstrekken van inlichtingen door externe accountant aan de toezichthouder*
- De verplichting van de externe accountant om de prudentieel toezichthouder DNB bepaalde inlichtingen betreffende een verzekeraar te verstrekken conform artikel 3:88 lid 4 Wft heeft betrekking op de volgende in art. 136 Bpr genoemde correspondentie:
- het accountantsverslag aan de bestuurders en de raad van commissarissen;
 - de management letter/directiebrief; en
 - overige correspondentie tussen de externe accountant en de verzekeraar die rechtstreeks betrekking heeft op de verklaring bij de jaarrekening of de staten van de verzekeraar.
- 4.1.3 *Overleg tussen de verzekeraar, DNB en de externe accountant*
- 4.1.3.1 Indien DNB daarom verzoekt, verstrekt de externe accountant van een verzekeraar een nadere toelichting op de door hem uitgevoerde controle en hieruit voortvloeiende rapportages. DNB stelt de verzekeraar in de gelegenheid om aanwezig te zijn bij de kennisgeving en bij het verstrekken van inlichtingen door de externe accountant⁷.
- 4.1.3.2 Verzekeraars, hun externe accountants en DNB zijn gebaat bij goede samenwerking bij het uitwisselen van informatie zoals hiervoor bedoeld. Daarom zijn afspraken gemaakt tussen het Verbond van Verzekeraars (VvV), de NBA en DNB over een zogenoemd tripartiet overleg.

⁷ De in het verleden gemaakt afspraken tussen VvV, DNB en de NBA over de invulling van een tripartiet overleg voor verzekeraars zijn verwerkt in deze handreiking.

Deze afspraken zijn gebaseerd op de bepalingen van artikel 1:93 lid 1b⁸, 3:88 lid 4, 3:91 en 3:93 Wft.

- 4.1.3.3 De doelstelling van het tripartiet overleg is om retrospectieve en prospectieve informatie te delen waarmee wordt bijgedragen aan de effectiviteit en efficiëntie van de uit te voeren werkzaamheden van de betrokken partijen.
- 4.1.3.4 Aan het tripartiet overleg nemen deel:
- de verzekeraar, vertegenwoordigd door één of meer leden van het bestuur, de leiding van de interne auditfunctie en eventueel andere medewerkers. Het is in sommige situaties wenselijk dat één of meer leden van het bestuur aan het tripartiet overleg deelnemen, de verzekeraar kan echter besluiten om zich te laten vertegenwoordigen door alleen de leiding van de interne auditfunctie;
 - de externe accountant en eventueel één of meer leden van zijn controleteam;
 - DNB, vertegenwoordigd door de voor de verzekeraar verantwoordelijke toezichthouders.
- Bovengenoemde deelnemers aan het tripartiet overleg kunnen andere personen, bijvoorbeeld sleutelfunctiehouders, verzoeken om deel te nemen aan het overleg.
- 4.1.3.5 De frequentie van het tripartiet overleg dient tussen de betrokken partijen afgestemd te worden. De frequentie zal mede afhankelijk zijn van de toezichtklasse en -regime waarin DNB de verzekeraar heeft ingedeeld of specifieke ontwikkelingen bij de verzekeraar of de controle. De timing sluit aan bij de controlecyclus van de externe accountant, waarbij bijvoorbeeld eenmaal gedurende het boekjaar (tussentijds overleg) en eenmaal na afloop van het boekjaar⁹ (jaaroverleg) overleg kan plaatsvinden.
- 4.1.3.6 Binnen een groep van financiële ondernemingen wordt van tevoren bepaald op welk niveau het overleg plaatsvindt, bijvoorbeeld een vergunning houdende verzekeraar, een (sub)groep, nationaal of internationaal, met inachtneming van de status van de betrokken verzekeraar en het van toepassing zijnde toezichtregime.
- 4.1.3.7 De interne auditfunctie neemt het initiatief tot het plannen van het tripartiet overleg. De datum van een tripartiet overleg wordt bepaald op basis van de planning van de werkzaamheden van de deelnemers.
- 4.1.3.8 De agenda voor het overleg wordt vastgesteld in overleg door de deelnemers. De verzekeraar legt voor het overleg een conceptagenda aan de deelnemers voor. Alle deelnemers kunnen vooraf agendapunten aandragen en stemmen in met de agenda.
- 4.1.3.9 Gedurende een tussentijds overleg kunnen de volgende onderwerpen worden besproken:
- ontwikkelingen betreffende de verzekeraar;
 - het risicoprofiel en de risicobeheerorganisatie van de verzekeraar;
 - risicoanalyses van de interne auditor, de externe accountant of DNB;
 - de materialiteit;
 - de planning van werkzaamheden en attentiepunten van de interne auditor, de externe accountant en DNB (inclusief aangekondigde onderzoeken);
 - onderzoeksbevindingen van de interne auditor, de externe accountant en DNB en de reactie van het bestuur.
- 4.1.3.10 Voor zover nog niet besproken tijdens een tussentijds overleg kunnen gedurende het jaaroverleg de volgende onderwerpen worden besproken:
- ontwikkelingen betreffende de verzekeraar;
 - het risicoprofiel en de risicobeheerorganisatie van de verzekeraar;
 - het audit plan van de interne auditfunctie en externe accountant;

⁸ De toezichthouders kunnen vertrouwelijke gegevens of inlichtingen verkregen bij de vervulling van de toezichttaak, verstrekken aan de externe accountant die is belast met de wettelijke controle van de jaarrekening van een financiële onderneming, voor zover de vertrouwelijke gegevens of inlichtingen betrekking hebben op die financiële onderneming en noodzakelijk zijn voor de controle.

⁹ Hiermee wordt tevens bedoeld: na afronding van de controle van de jaarrekening en de staten door de externe accountant en rapportage hierover.

- de jaarrekening;
- de staten;
- het actuariële verslag;
- de rapportages van Solvency II sleutelfunctionarissen, in het bijzonder de Actuarieel Functiehouders;
- onderzoeksbevindingen van de interne auditor, de externe accountant (management letter, accountantsverslag bij de jaarrekening en accountantsverslag bij de staten – inclusief de opvolging van de verzekeraar op de door de externe accountant en interne auditor gerapporteerde bevindingen) en DNB en de reactie van het bestuur.

4.1.3.11 Bij het overleg wordt openheid betracht door de deelnemende partijen.

- verstrekken van informatie: De deelnemers verstrekken informatie die op zorgvuldige wijze tot stand is gekomen zonder dat onnodige beperkingen worden opgelegd aan de bespreking van onderwerpen. Zo nodig geven de deelnemers een toelichting op de aard en de status van de informatie die zij verstrekken.
- verkrijgen van informatie: De deelnemers betrachten de nodige zorgvuldigheid ten aanzien van de informatie die zij gedurende het overleg verkrijgen, onder meer betreffende de vertrouwelijkheid van deze informatie, de geheimhoudingsplicht en de wijze waarop zij de verkregen informatie voor de eigen werkzaamheden gebruiken. Tijdens het overleg maken de deelnemers hun mening ten aanzien van informatie die zij van andere deelnemers verkrijgen, zoals de risicoanalyses, kenbaar aan de andere deelnemers.

4.1.3.12 Tijdens het overleg kunnen stukken worden uitgewisseld. Het overleg wordt genotuleerd door de verzekeraar. De notulen worden na instemming van alle deelnemers definitief gemaakt.

4.1.3.13 De toezichthouders kunnen vertrouwelijke gegevens of inlichtingen die zijn verkregen bij de vervulling van de toezichttaak, verstrekken aan de externe accountant die is belast met de wettelijke controle van de jaarrekening van een verzekeraar, voor zover de vertrouwelijke gegevens of inlichtingen betrekking hebben op die verzekeraar en de toezichthouder die van belang acht voor de controle (art. 1:93 lid 1b Wft).

4.2 Toetsing en beoordeling organisatie-inrichting en risicobeheersing

4.2.1 Drie verdedigingslijnes voor interne beheersing

4.2.1.1 Verzekeraars moeten hun bedrijfsvoering zo inrichten dat een beheerste en integere bedrijfsuitoefening gewaarborgd is (Wft art. 3:10 en 3:17). Om risico's te beheersen moet een verzekeraar continu de beheersingscyclus doorlopen: risico's analyseren, beleid maken, beleid vertalen in procedures en maatregelen, beleid, procedures en maatregelen toetsen en eventueel bijstellen.

4.2.1.2 In aanvulling op de verantwoordelijkheden en werkzaamheden van de eerste verdedigingslinie (dagelijkse operatie) en de tweede verdedigingslinie (compliance, risk management en actuariële functie) dient de effectiviteit van de organisatie-inrichting en van de procedures en maatregelen bij een verzekeraar onafhankelijk te worden getoetst door een organisatieonderdeel dat deze functie¹⁰ uitoefent, doorgaans aangeduid als 'interne auditor'¹¹ (derde verdedigingslinie).

4.2.1.3 Het organisatieonderdeel, doorgaans aangeduid als interne auditor, heeft als taak:

- het vaststellen en uitvoeren van een controleplan om de deugdelijkheid en effectiviteit van de systemen, interne controleprocedures en regels van de verzekeraar te onderzoeken en te beoordelen;
- het doen van aanbevelingen op basis van de resultaten van deze werkzaamheden;

¹⁰ Volgens art. 17 Bpr gaat het om een 'interne controlefunctie'. Dat roept onbedoeld de suggestie op van een functie in de eerste of tweede lijn. Uit de wetsgeschiedenis en de toelichting op het Bpr blijkt dat een 'interne auditfunctie' wordt bedoeld zonder daarbij gekwalificeerde interne auditors te vereisen.

¹¹ Hierna wordt in deze paragraaf meer aandacht besteed aan de rol van de externe accountant dan aan de rol van de interne auditfunctie omdat de toezichtregelgeving meer specifieke eisen stelt aan de rol van de externe accountant. Dit laat onverlet dat de interne auditfunctie een belangrijke rol vervult bij verzekeraars en ook veel werkzaamheden uitvoert waarvan de externe accountant gebruikmaakt.

- het controleren of aan deze aanbevelingen gevolg wordt gegeven;
 - het ten minste jaarlijks rapporteren over aangelegenheden met betrekking tot de interne controle en de genomen maatregelen in geval van gesignaleerde tekortkomingen aan de personen die het dagelijks beleid van de verzekeraar bepalen en aan het orgaan, indien aanwezig, dat is belast met toezicht op het beleid en de algemene gang van zaken van de verzekeraar.
- 4.2.1.4 In artikel 47 van Richtlijn Solvabiliteit II 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 is, het Solvabiliteit II risico gebaseerde toezicht raamwerk (ook wel 'Solvency II' genoemd), opgenomen dat verzekeraars voorzien in een doeltreffende interne auditfunctie. De interne auditfunctie evalueert of het intern controlesysteem en andere onderdelen van het governancestelsel adequaat en doeltreffend zijn. De interne auditfunctie is objectief en onafhankelijk van de operationele functies. Bevindingen en aanbevelingen van de interne auditfunctie worden gerapporteerd aan het bestuurlijk, beleidsbepalend of toezichthoudend orgaan, dat besluit welke maatregelen moeten worden getroffen met betrekking tot elk van de bevindingen en aanbevelingen van de interne auditfunctie en ervoor zorgt dat deze maatregelen worden uitgevoerd.
- 4.2.1.5 Nadere richtlijnen omtrent de interne auditfunctie bij verzekeraars zijn opgenomen in de Gedelegeerde Verordening (EU) 2015/35 d.d. 10 oktober 2014 (in het bijzonder art. 258 lid 2, 271, 294 lid 6 en 308 lid 6) en de Richtsnoeren voor het governancestelsel EIOPA-BoS-14/253 NL. Dit wordt hieronder uitgewerkt.
- 4.2.1.6 Bij het invulling geven aan de rol van en uitvoering van werkzaamheden door de interne auditfunctie neemt deze de zes beginselen die zijn opgenomen in de richtsnoeren in acht, te weten:
- de onafhankelijkheid van de interne auditfunctie;
 - het voorkomen van belangconflicten in de interne auditfunctie;
 - interne auditbeleidslijnen;
 - interne auditplan;
 - interne auditdocumentatie;
 - de rapportage van auditaanbevelingen en tekortkomingen.
- 4.2.1.7 De verantwoordelijkheden en rol van de interne-auditfunctie zijn afhankelijk van de aard, omvang, complexiteit en besturing van de verzekeraar en zijn beschreven in het Internal Audit Charter.
- 4.2.1.8 Verzekeringsmaatschappijen die op grond van de Richtlijn Solvabiliteit II (2009/138/EC) een aanvraag doen voor gebruik van een (partieel) intern kapitaalmodel moeten aantonen dat zij voldoen aan de aan het gebruik van dit model gestelde vereisten conform artikel 112 van de Richtlijn. De vereisten voor het applicatiepakket zijn door EIOPA vastgelegd in de 'Common Application Package For Internal Models' en bijbehorend applicatietemplate (inhoudsopgave) waarin verzekeringsmaatschappijen alle bij het applicatiepakket behorende documenten vermelden.
- DNB verwacht zoals uitgewerkt in Open Boek Toezicht Q&A 00662 van de interne auditfunctie een opinie ten behoeve van de Raad van Bestuur en een (vormvrij) memorandum met de belangrijkste uitgevoerde werkzaamheden en de bevindingen per relevant onderdeel van het in te dienen applicatiepakket.
- 4.2.2 *Externe accountant*
- 4.2.2.1 Voor het prudentieel toezichtkader en de daaruit voortvloeiende rapportage vereisten en accountantscontrole kunnen 3 soorten verzekeraars worden onderscheiden:
- 1 Richtlijn Verzekeraars: Hierop is de Richtlijn Solvabiliteit II van toepassing;
 - 2 Solvency II Basic verzekeraars: Hierop is het in de Wft verankerd regime Solvency II Basic van toepassing;
 - 3 Vrijgestelde verzekeraars: Deze verzekeraars zijn op basis van artikel 1e, 1f en 1g van de Vrijstellingsregeling Wft vrijgesteld van prudentieel toezicht.
- 4.2.2.2 Voor Richtlijn verzekeraars evalueert de externe accountant als onderdeel van de toetsing van de organisatie brede beheersmaatregelen de opzet en het bestaan van de vier sleutelfuncties

die deel uitmaken van het governancestelsel van verzekeraars (Richtlijn 2009/138/EG art. 41 t/m 49), te weten de risicomanagementfunctie, de compliance functie, de actuariële functie en de interne auditfunctie aan de hand van de aanwijzingen die zijn gegeven in Richtsnoeren voor het governancestelsel (EIOPA-BoS-14/253 NL). De interne auditfunctie vervult in de regel een belangrijke rol in de vaststelling en de rapportage aan het beleidsbepalend en toezichthoudend orgaan dat de overige drie sleutelfuncties conform de EIOPA voorschriften zijn ingericht en functioneren.

- 4.2.2.3 Voor verzekeraars met beperkte risico omvang of bijkantoor dient de opdracht tot onderzoek van de jaarrekening door de externe accountant van een verzekeraar conform art. 22 Bpr te voorzien in een toetsing en beoordeling op hoofdlijnen met betrekking tot de toereikendheid van de organisatie-inrichting en risicobeheersing. De bepalingen van en ingevolge de Wft geven geen nadere voorschriften voor de toetsing en beoordeling.
- De toevoeging 'op hoofdlijnen' refereert aan de diepgang van de toetsing en beoordeling, die in samenhang moet worden gezien met het door de verzekeraar tot stand te brengen niveau van risicobeheersing, namelijk de beheersing van die risico's die een materiële invloed kunnen hebben op de financiële prestaties, financiële positie, continuïteit of reputatie van de verzekeraar. Dit omvat tevens de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.
- 4.2.2.4 Voor zowel Richtlijn verzekeraars als verzekeraar met beperkte risico omvang heeft de externe accountant, met inachtneming van zijn opdracht, een eigen taak en verantwoordelijkheid ter zake van de inrichting en uitvoering van zijn werkzaamheden.
- 4.2.2.5 De door de externe accountant te verrichten werkzaamheden zijn gericht op de toetsing en beoordeling van de toereikendheid van de opzet, alsmede van de implementatie in de bedrijfsprocessen (het bestaan), van de organisatie-inrichting en risicobeheersing, en derhalve niet op de (doorlopend goede) werking. De werking is mogelijk wel van belang in de context van de jaarrekeningcontrole, maar de toetsing hiervan maakt geen onderdeel uit van de ingevolge de Wft te verrichten (additionele) werkzaamheden betreffende de organisatie-inrichting en risicobeheersing.
- 4.2.2.6 De concrete invulling van de door de externe accountant te verrichten (additionele) werkzaamheden is sterk afhankelijk van de aard van de verzekeraar en moet daarom van geval tot geval worden vastgesteld. De verzekeraar dient zelf op grond van de toezichtregelgeving vast te stellen in hoeverre de bepalingen van en ingevolge de Wft worden nageleefd. De externe accountant zal waar mogelijk vanuit efficiëntieoogpunt gebruik maken van hetgeen aan interne beoordelingen, onder meer door de interne auditor, is opgesteld.
- 4.2.2.7 De toetsing en beoordeling kunnen worden uitgevoerd op basis van onder meer:
- eerdere ervaringen met de verzekeraar;
 - kennisnemen van verantwoordingen over interne onderzoeken door de verzekeraar;
 - gesprekken met bestuur, raad van commissarissen of auditcommissie, en anderen van de verzekeraar;
 - gesprekken met de staf van de interne auditor en het kennisnemen en beoordelen van het auditplan, de werkdossiers en de rapportages van de interne auditor;
 - kennisnemen van de rapportages van toezichthouders;
 - kennisnemen van overige interne (beleids-)documenten;
 - kennisnemen van notulen van vergaderingen van bestuur, raad van commissarissen, auditcommissie en risicobeheercommissie.
- 4.2.2.8 Hoewel de externe accountant geen separaat algeheel oordeel hoeft te formuleren over de organisatie-inrichting en risicobeheersing, brengt hij wel verslag uit van zijn onderzoek in het kader van zijn controle aan het bestuur en de raad van commissarissen in zijn management letter of accountantsverslag. Daarin vermeldt de externe accountant ook zijn bevindingen met betrekking tot de organisatie-inrichting en risicobeheersing. Uitkomsten van de werkzaamheden die additioneel, dus los van de jaarrekeningcontrole, zijn uitgevoerd worden gerapporteerd in een afzonderlijke paragraaf of waar nodig in een afzonderlijk verslag. Indien geen additionele werkzaamheden zijn verricht of geen bevindingen zijn geconstateerd, dan wordt dit vermeld.

4.3 Controle staten

4.3.1 Algemeen

- 4.3.1.1 Het begrip verzekeraars omvat levensverzekeraars, schadeverzekeraars, natura-uitvaartverzekeraars en herverzekeraars. Deze verzekeraars, zoals bedoeld in artikel 1:1 Wft, moeten een vergunning hebben van DNB om hun activiteiten uit te voeren. Om te kunnen bepalen of genoemde vergunningplicht van toepassing is op (voorgenomen) activiteiten dient eerst te worden bepaald of sprake is van verzekeren. Een verzekeraar sluit bedrijfsmatig voor eigen rekening verzekeringen af. De Wft verwijst naar het Burgerlijk Wetboek (art. 7:925 BW) voor een definitie van het begrip verzekering.

Zoals ook aangegeven in 4.2.2.1, kunnen voor het prudentieel toezichtkader en de daaruit voortvloeiende rapportage vereisten en accountantscontrole 3 soorten verzekeraars worden onderscheiden:

- 1 Richtlijn Verzekeraars: hierop is de Richtlijn Solvabiliteit II van toepassing;
- 2 Solvency II Basic verzekeraars: hierop is het in de Wft verankerd regime Solvency II Basic van toepassing;
- 3 Vrijgestelde verzekeraars: deze verzekeraars zijn op basis van artikel 1e, 1f en 1g van de Vrijstellingsregeling Wft vrijgesteld van prudentieel toezicht.

- 4.3.1.2 De Richtlijn Solvabiliteit II is per 1 januari 2016 in de Wft en lagere regelgeving ingevoerd. Het doel van het prudentieel toezichtkader in Richtlijn Solvabiliteit II is de bescherming van de polishouders. Richtlijn Solvabiliteit II stelt eisen aan het risicobeheer van verzekeraars en zorgt op Europees niveau voor meer harmonisatie. Richtlijn Solvabiliteit II onderkent drie pilaren:

- Pilaar 1 betreft de berekening van de marktwaardebalans en de kapitaalseis;
- Pilaar 2 betreft de processen en governance;
- Pilaar 3 betreft de verslaglegging richting toezichthouders en andere stakeholders.

- 4.3.1.3 De bepalingen vanuit Richtlijn Solvabiliteit II zijn van toepassing op de zogeheten 'Richtlijnverzekeraars'. Twee groepen verzekeraars vallen niet onder Richtlijn Solvabiliteit II vanwege hun geringe omvang (verzekeraars met beperkte risico-omvang) en/of branche waarin zij werkzaam zijn:

- a kleine verzekeraars met bruto premie-inkomsten van jaarlijks minder dan 5 miljoen euro en technische voorzieningen van minder dan 25 miljoen euro¹² (waarbij schadeverzekeraars geen aansprakelijkheids-, krediet- en borgtochtverzekeringsrisico's dekken - tenzij als bijkomend risico), alsmede vrijgestelde verzekeraars; en
- b natura-uitvaartverzekeraars.

Voor deze twee groepen verzekeraars geldt een in de Wet op het financieel toezicht (Wft) verankerd regime (Solvency II Basic). De bepaling van de solvabiliteitspositie voor deze verzekeraars komt in belangrijke mate overeen met de bepalingen zoals opgenomen in de Richtlijn Solvabiliteit II.

De door Solvency II Basic verzekeraars in te dienen staten zijn net als alle 'Richtlijnverzekeraars' onderworpen aan accountantscontrole. In artikel 2.4 van de Regeling prudentieel toezicht verzekeraars met beperkte risico-omvang is bepaald welke staten onder de reikwijdte van de externe accountant vallen. Het overzicht uit bijlage 3 van de Regeling prudentieel toezicht verzekeraars met beperkte risico-omvang is opgenomen in bijlage 2 van deze praktijkhandreiking.

Solvency II Basic verzekeraars kunnen er vrijwillig voor kiezen onder het Solvabiliteit II toezichtskader te vallen.

- 4.3.1.4 Schade en natura-uitvaart verzekeraars die voldoen aan de eisen zoals gesteld in artikel 1e, 1f en 1g van de Vrijstellingsregeling Wft vallen buiten het regime voor Solvency II Basic en vallen daarmee buiten het prudentieel toezicht van DNB.

¹² Voor verzekeraars die tot een groep behoren geldt conform artikel 4 lid 1.c van de Richtlijn een grens van 25 miljoen euro voor de totale (bruto) technische voorzieningen van de groep.

- 4.3.1.5 De bepalingen ten aanzien van het opstellen van de staten onder de Richtlijn Solvabiliteit II zijn opgenomen in artikel 3:72 (lid 3 en 7) van de Wft en artikel 130 lid 3 en 4 van het Besluit Prudentiële regels Wft (Bpr). In bijlage 7 van de Regeling staten financiële ondernemingen Wft 2011 (de Regeling) is vastgelegd welke staten onder de reikwijdte van de werkzaamheden van de externe accountant vallen. Dit overzicht is opgenomen in bijlage 1 van deze praktijkhandreiking. In de Regeling wordt onderscheid gemaakt tussen groep en solo verzekeraars. Solo refereert aan een vergunning houdende verzekeringsentiteit. Groep refereert aan de verzekeringsgroep die aan het hoofd staat van één of meer vergunning houdende verzekeringsentiteiten. Alleen voor solo verzekeraars is de controleplicht van de staten geregeld in de wet.
- 4.3.1.6 De Nederlandse wetgever heeft wettelijk verankerd in artikel 3:72 Wft dat de externe accountant van solo verzekeraars jaarlijks een accountantscontrole uitvoert. Voor groepsverzekeraars ontbreekt deze wettelijke controleplicht van de staten, maar kan deze mede gezien het belang dat DNB hieraan hecht vrijwillig plaatsvinden. Het toezicht brengt een rapportage-inspanning met zich mee waaraan verzekeraars moeten voldoen. Dit stelt eisen aan de operationele organisatie van verzekeraars om de kwaliteit en tijdigheid van de rapportages te kunnen waarborgen.
- 4.3.1.7 De externe accountant heeft, met inachtneming van zijn opdracht, een eigen taak en verantwoordelijkheid ter zake van de inrichting en uitvoering van zijn werkzaamheden voor de controle van de staten. Hij betreft bij zijn overwegingen het feit dat de staten van verzekeraars, zijn bedoeld voor het toezicht dat door DNB wordt uitgeoefend.
- 4.3.1.8 Gelet op de aan de organisatie-inrichting en risicobeheersing gestelde eisen overweegt de externe accountant voor de controle van de staten een passende mix van systeemgerichte en gegevensgerichte werkzaamheden. Dat betekent dat de externe accountant bij zijn werkzaamheden de organisatie rond de totstandkoming van de staten onderzoekt en zijn bevindingen hierover en gevolgen voor zijn controleaanpak rapporteert. Deze werkwijze ligt ook besloten in de vereiste toetsing en beoordeling op hoofdlijnen met betrekking tot de toereikendheid van de organisatie-inrichting en risicobeheersing bij verzekeraars.
- 4.3.1.9 In artikel 3:72 lid 7 van de Wft is geregeld dat bepaalde Solvabiliteit II staten door de externe accountant moeten worden gecontroleerd (Zie bijlage 7 van de per 1 januari 2016 van kracht zijnde Regeling staten financiële ondernemingen Wft 2011) en dat bij of krachtens algemene maatregel van bestuur regels worden gesteld met betrekking tot het onderzoek en de waarmerking van de staten. De externe accountant refereert in de controleverklaring aan de in de controle betrokken staten.
- 4.3.1.10 In artikel 133 van het Bpr is bepaald dat voor solo verzekeraars eenmaal per jaar het onderzoek van de staten moet worden uitgevoerd. Omdat de staten geen volledige set van financiële overzichten voor algemene doeleinden vormen, wordt over het onderzoek van de staten gerapporteerd met een controleverklaring conform Standaard 800, *Bijzondere overwegingen – controles van financiële overzichten die zijn opgesteld in overeenstemming met stelsels voor bijzondere doeleinden*.
- 4.3.1.11 Met de controleverklaring bij de jaarrekening, de managementletter en het accountantsverslag rapporteert de externe accountant over de hoofdlijnen van de controleaanpak en uitkomsten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden uit het controleproces van de jaarrekening. De externe accountant rapporteert aanvullend over de bevindingen uit de controle van de staten. Dit sluit aan bij de verantwoordelijkheid van de externe accountant om te rapporteren aan de personen belast met governance (Standaard 260, *Communicatie met de met governance belaste personen*). Voor zover bevindingen al in de eerdergenoemde rapportages zijn opgenomen, behoeven deze niet in deze rapportage herhaald te worden, aangezien de andere rapportages ook reeds ter beschikking staan van de toezichthouder.
- 4.3.2 *Reikwijdte van de controle door de externe accountant*
- 4.3.2.1 Op grond van de Nadere voorschriften controle- en overige standaarden (NV COS) is Standaard 720, *De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot andere informatie* in principe van toepassing. Over de invulling hiervan vindt nog overleg plaats met DNB. Over

de controle van 2018 volgt hierover nog nadere informatie in de loop van 2019.

- 4.3.2.2 Op de door de verzekeraar in te dienen Solvency Financial Condition Report (SFCR) en Regulatory Solvency Report (RSR) wordt geen verplichte accountantscontrole toegepast, maar kan deze vrijwillig plaatsvinden.
- 4.3.3 *Samenhang controle staten en controle jaarrekening*
- 4.3.3.1 De controle-aanpak van de staten valt doorgaans uiteen in de beoordeling van de organisatie-inrichting en risicobeheersing van de verzekeraar met betrekking tot de totstandkoming van de staten, waarbij de externe accountant overweegt de effectieve werking van deze interne beheersingsmaatregelen te toetsen, en de (gegevensgerichte) controle van de staten, waaronder de kernonderdelen economische balans (inclusief eigen vermogen), solvabiliteitskapitaalvereiste en minimumkapitaalvereiste.
- 4.3.3.2 De controle van de staten kan niet los gezien worden van de controlewerkzaamheden die reeds ten behoeve van de jaarrekening worden uitgevoerd, alsmede het algehele beheersingskader en stelsel van interne controle bij de verzekeraar. Reeds relevante uitgevoerde controlewerkzaamheden en de daaruit voortvloeiende resultaten uit de controle van de jaarrekening worden meegenomen in zowel de inrichting van de controle, als de identificatie en de evaluatie van de (on)gecorrigeerde controleverschillen en bevindingen.
- 4.3.3.3 De externe accountant betreft bij de controle nadrukkelijk gebeurtenissen die zijn opgetreden in de tussenliggende periode vanaf de controle van de jaarrekening tot aan het afgeven van de controleverklaring bij de staten.
- 4.3.3.4 Bij de controle van de staten controleert de externe accountant de afwijkingen tussen de grondslagen toegepast bij de jaarrekening en grondslagen toegepast bij de staten onder Solvency II. De verzekeringsmaatschappij maakt de benodigde aanpassingen inzichtelijk inclusief de oorzaak voor het verschil in waardering en classificatie en de onderliggende documentatie voor de waardering en classificatie.
- 4.3.3.5 Een deel van de te controleren staten bevat informatie die de externe accountant niet onderzoekt voor controle van de jaarrekening. De bron van de gegevens is niet altijd de financiële administratie. Deze gegevens worden veelal ontleend aan systemen voor de beheersing van de verzekeringstechnische risico's. Daarnaast is de mate van detaillering van de gegevens in de staten groter dan de gegevens die in de jaarrekening worden gepresenteerd. De externe accountant zal daarom zijn controle-aanpak voor de staten moeten inrichten om voldoende en geschikte controle-informatie voor de additionele informatie te verkrijgen.
- 4.3.3.6 Bepaalde specifieke vereisten vragen om een uitleg of interpretatie door de verzekeraar om deze in de praktijk toe te kunnen passen. De externe accountant toetst deze uitleg of interpretatie van de vereisten aan de beschikbare informatie, zoals de Q&A's die de DNB publiceert. Hierbij is het van belang dat de externe accountant zelfstandig tot zijn oordeel komt en zich niet (primair) laat leiden door de uitleg en interpretatie van de verzekeraar. Bij twijfel laat de externe accountant de verzekeraar contact opnemen met DNB om vast te stellen of de uitleg of interpretatie van de verzekeraar door DNB wordt gedeeld. De externe accountant neemt kennis van deze correspondentie en onderliggende documentatie.
- 4.3.3.7 Bij de bepaling van de solvabiliteitskapitaalvereiste kan de verzekeraar gebruikmaken van de standaard formule, een intern model of een partieel intern model. Bij de onderdelen waar gebruik wordt gemaakt van de standaardformule stelt de externe accountant vast dat de verzekeraar bij de uitvoering de bepalingen van de richtlijn Solvabiliteit II, de gedelegeerde verordening, de richtsnoeren zoals uitgebracht door EIOPA en de Q&A's zoals gepubliceerd door DNB in acht heeft genomen. De externe accountant neemt kennis van overige eisen en verkregen toestemmingen van DNB en controleert de juiste toepassing hiervan in de te controleren staten.
- 4.3.3.8 Bij een (partieel) intern model stelt de externe accountant vast dat de toezichthouder formeel heeft ingestemd met het gebruik van dit interne model. De externe accountant stelt vast dat

het door DNB voor gebruik goedgekeurde model feitelijk is geïmplementeerd. De externe accountant stelt tevens vast dat naderhand doorgevoerde wijzigingen, voor zover als niet materieel beoordeeld door de verzekeraar, ter kennis zijn gebracht van de toezichthouder en dat de overige wijzigingen door de toezichthouder zijn goedgekeurd.

DNB toetst het applicatiepakket aan de Solvabiliteit II regelgeving met betrekking tot Interne Modellen: de Richtlijn Solvabiliteit II inclusief amendementen (SII Directive), de Uitvoeringsverordening (Delegated Acts), de Technische standaarden (Implementing Technical Standards on the supervisory approval processes) en de Richtsnoeren van EIOPA (SII Guidelines). Op een aantal onderwerpen heeft DNB de sector voorzien van nadere guidance (Model Change guidance, Model Validation guidance). De uiteindelijke toestemming voor het gebruik van het Interne Model is een gezamenlijke beslissing van het College of Supervisors.

Na initiële goedkeuring door DNB verkrijgt de externe accountant voldoende en geschikte controle-informatie omtrent waarborgen voor de permanente goede werking van de modellen middels adequate interne change management-procedures. Deskundigheid over het doel van de modellen, de rekenregels en de parameters die de uitkomsten in belangrijke mate kunnen beïnvloeden, zijn bij de planning en uitvoering van deze werkzaamheden van belang.

Voorts neemt de externe accountant art. 65 Bpr in acht bij de uitvoering van zijn werkzaamheden. Hij neemt hiertoe kennis van de correspondentie met DNB aangaande het toe te passen model in relatie tot het risicoprofiel van de verzekeraar. In geval de verzekeraar een (partieel) intern model toepast stelt de externe accountant vast dat daar waar gebruik wordt gemaakt van de standaardformule dit door de verzekeraar gedocumenteerd is en expliciete instemming is verkregen van DNB.

- 4.3.3.9 Bij de opstelling van de economische balans, en het bepalen van de Solvency Capital Requirement (SCR) met behulp van een (partieel) intern model of de standaardformule zal gebruik worden gemaakt van de voor dit doel verzamelde data. De externe accountant zal gelet op het belang zekerheid moeten verkrijgen over de betrouwbaarheid daarvan. Indien nodig neemt de externe accountant de onderliggende systemen en processen, voor zover nog niet gecontroleerd tijdens de jaarrekeningcontrole, mee in zijn controlewerkzaamheden.
- 4.3.3.10 Op grond van de regelgeving is door de verzekeraars de actuariële functie ingericht die een tweedelijns rol vervult. Bij de beoordeling van de interne beheersing zal de externe accountant ook de opzet en bestaan van de door de actuariële functie uitgevoerde interne toetsingen evalueren. Op basis daarvan besluit de externe accountant over de mate waarin de toetsing van deze interne beheersingsmaatregel zal worden ingezet om op de geïdentificeerde risico's in te spelen.
- 4.3.3.11 De externe accountant geeft zich rekenschap van het feit dat het controledossier alle relevante controle-informatie omvat die het oordeel over de te controleren staten onderbouwt. Dit impliceert dat daar waar de externe accountant bij de controle gebruik maakt van de werkzaamheden die uitgevoerd zijn bij de jaarrekeningcontrole, hij de relevante controle-informatie overneemt in het controledossier.

4.3.4 *Materialiteit in de controle*

- 4.3.4.1 Het is van belang op te merken dat de externe accountant bij de overwegingen ten aanzien van materialiteit zich rekenschap geeft dat de af te geven controleverklaring een beperkte verspreidingskring kent (dat wil zeggen de verzekeraar en DNB). DNB informeert de externe accountant of er specifieke omstandigheden zijn waarvan de externe accountant zich rekenschap moet geven in het bepalen van de materialiteit en controletoleranties. Voor wat betreft de toe te passen materialiteit voor de controle van de staten maakt de externe accountant onderscheid in:
 - a informatie die in direct verband staat met de 'ratio of Eligible own funds to Solvency Capital Requirement' (hierna: SCR-ratio);
 - b informatie die niet in direct verband staat met de SCR-ratio.
- 4.3.4.2 De externe accountant documenteert de wijze waarop hij de materialiteit heeft bepaald en de uitgangspunten, veronderstellingen en overwegingen die daarbij zijn gehanteerd. Hierbij docu-

menteert hij specifiek de overwegingen voor de eventuele afwijking van de materialiteit die gehanteerd is voor de jaarrekeningcontrole en de materialiteit die gehanteerd is voor de controle van de staten.

- 4.3.4.3 Bij de afsluiting van de controle voert de externe accountant een evaluatie uit van de geconstateerde fouten overeenkomstig Standaard 450, *Evaluatie van tijdens de controle geïdentificeerde afwijkingen*. Uitgangspunt is dat geconstateerde afwijkingen worden gecorrigeerd. De externe accountant verzoekt het management de geconstateerde afwijkingen te corrigeren. Indien het management weigert om sommige of alle door de externe accountant meege-deelde afwijkingen te corrigeren, verwerft de externe accountant inzicht in de redenen van het management om de correcties niet uit voeren, en zal hij met dat inzicht rekening houden bij het evalueren of de financiële overzichten als geheel geen afwijking van materieel belang bevatten.
- 4.3.4.4 De bepaling van de materialiteit voor informatie die in direct verband staat met de SCR-ratio, is een zaak van professionele oordeelsvorming en is situatieafhankelijk. Een belangrijk uitgangspunt voor het bepalen van de materialiteit is de SCR-ratio. Deze SCR-ratio is het quoti-ent van de in aanmerking te nemen Eligible Own Funds (EOF) en de berekende Solvency Ca-pital Requirement (SCR). Bij de bepaling van de materialiteit maakt de externe accountant een analyse van de omstandigheden omtrent de solvabiliteitspositie. Voor wat betreft de solvabili-teitspositie is het van belang dat een eventueel opgetreden fout tot gevolg kan hebben dat de gebruiker ten onrechte tot een bepaalde beslissing komt.
- 4.3.4.5 Voor de bepaling van de materialiteit in een absoluut bedrag in euro's beschouwt de externe accountant, naast de voor de jaarrekeningcontrole gehanteerde materialiteit, de bandbreedte voor een acceptabele afwijking van de SCR-ratio. De door de externe accountant te hanteren materialiteit wordt bepaald op basis van de accep-tabele afwijking in procentpunten van de SCR-ratio en is afhankelijk van kwalitatieve en kwan-titatieve factoren. De bepaling van de afwijking in procentpunten is afhankelijk van de marge die er is ten op-zichte van intern gestelde interventienormen dan wel ten opzichte van de wettelijk vereiste 100% ratio. Dit zijn bijvoorbeeld:
- a het niveau dat van belang is om al dan niet tot uitkering van kapitaal of dividend over te gaan;
 - b het niveau waarop de verzekeraar stelt te zullen interveniëren om de solvabiliteitspositie te verbeteren door het aantrekken van aanvullend risicodragend vermogen of het verlagen van de risicopositie.

Naarmate de voor het jaar verwachte solvabiliteitspositie ruimer is zal de externe accountant een hogere afwijking in procentpunten van de SCR-ratio aanvaardbaar vinden (en daaruit resulterende materialiteit).

Als de SCR-ratio beneden de wettelijke 100% ligt (of een daling tot beneden dit niveau wordt verwacht) betreft de externe accountant expliciet de marge tot de MCR in de vaststelling van de materialiteit. Tevens neemt hij de in hoofdstuk 4.1. genoemde meldplicht in acht.

De externe accountant betreft bij het bepalen van de uitvoeringsmaterialiteit het verworven inzicht in de entiteit, alsmede de aard en omvang van de afwijkingen die zijn vastgesteld bij eerdere controles, waaronder die bij de controle van de jaarrekening.

- 4.3.4.6 De externe accountant rapporteert de materialiteit, de door hem acceptabel geachte band-breedte en zijn overwegingen daarbij via het accountantsverslag aan DNB. Wanneer er geen tripartiet overleg gepland is en sprake is van significante wijziging in de materialiteit ten op-zichte van vorig jaar of significante omstandigheden die de materialiteit mogelijk beïnvloeden stemt de externe accountant vóór uitvoering van de controle de materialiteit en overwegingen hieromtrent af met DNB. De externe accountant documenteert zijn overwegingen en eventuele correspondentie met DNB hierover.
- 4.3.4.7 De toegestane acceptabele afwijking van de SCR-ratio wordt vertaald in een controlemateri-aliteit in euro's voor zowel EOF als de SCR. Omdat de risicorichting primair een te hoge repre-sentatie van de solvabiliteitspositie betreft zal de externe accountant bij de bepaling van deze

materialiteitsniveaus rekening houden met het risico van een overschatting van de EOF in combinatie met een onderschatting van de SCR. Bij een afwijking op de marktwaardebalans en daarmee op EOF kan er sprake zijn van een direct verlagend of verhogend effect op de SCR. De externe accountant weegt dit mee bij de bepaling van de acceptabele afwijking.

- 4.3.4.8 De EOF worden afgeleid uit de economische balans ('Excess of assets over liabilities') waarbij rekening wordt gehouden met de in de Richtlijn Solvabiliteit II opgenomen maximeringen ten aanzien van de kapitaalelementen. Deze economische balans kent als basis de balans die is gecontroleerd in het kader van de jaarrekeningcontrole met waar nodig aanpassingen van waarderingen en classificaties om te komen tot een marktwaardebalans op basis van voorschriften van de Richtlijn Solvabiliteit II. Bij de controle van de economische balans kan de materialiteit die bij de controle van de jaarrekening is gehanteerd het startpunt zijn. Als sprake is van een grote invloed van de aanpassing van de waarderingen naar marktwaarde kan ook overwogen worden voor de controle van de economische balans de materialiteit te bepalen als een percentage van de EOF. Dit percentage zou dan als uitgangspunt gelijk kunnen zijn aan het materialiteitsbedrag gehanteerd bij de controle van de jaarrekening uitgedrukt in een percentage van het eigen vermogen in de jaarrekening.
- 4.3.4.9 Van belang is dat de externe accountant tijdig met de verzekeraar zijn beeld over de te hanteren materialiteit deelt. De verzekeraar zal bij de bepaling van de solvabiliteitspositie zelf ook een materialiteit hanteren. Deze dient lager of gelijk te zijn dan de door de externe accountant gebruikte materialiteit. Door het vroegtijdig delen van het controleplan van de externe accountant met DNB wordt de toezichthouder geïnformeerd zodat desgewenst met deze gebruiker van de staten een (tripartiete) dialoog kan worden gevoerd als naar het beeld van de toezichthouder in de specifieke omstandigheden afwijkende materialiteitsoverwegingen meegenomen dienen te worden.
- 4.3.4.10 De informatie die niet in direct verband staat met de Solvency Capital Requirement (SCR)-ratio betreft de in de staten opgenomen presentatie van balansposten en andere kwantitatieve informatie die niet de SCR-ratio beïnvloeden. Omdat deze staten gedetailleerde uitsplitsingen bevatten met soms relatief geringe bedragen, controleert de externe accountant kleine bedragen onder een door hem te bepalen waarde niet.
- 4.3.4.11 Uit de controlewerkzaamheden op deze kwantitatieve informatie kunnen presentatie, saldering of classificatieverschillen naar voren komen. Voor zover voor deze informatie de gedefinieerde rapportagematerialiteit (vooraf gedefinieerde grens voor het rapporteren van verschillen aan met governance belaste personen) kan worden toegepast, zal de externe accountant deze rapportagematerialiteit hanteren. Omdat deze informatie echter geen direct verband houdt met de uitkomst van de EOF en SCR, zal de externe accountant de geconstateerde verschillen ook kwalitatief evalueren. In overeenstemming met Standaard 450 dient de externe accountant het management te verzoeken deze afwijkingen te corrigeren. De niet-gecorrigeerde controleverschillen, alsmede de invloed die deze afzonderlijk of gezamenlijk op het oordeel van de controleverklaring kunnen hebben, dienen te worden gerapporteerd in het gedetailleerd rapport/accountantsverslag.

4.3.5 *Schattingsonzekerheid*

- 4.3.5.1 Bij de totstandkoming van de staten en specifiek de Own Funds en SCR gebruikt de verzekeringsmaatschappij (management)schattingen. Op basis van de Gedelegeerde Verordening en Standaard 540, *De controle van schattingen, met inbegrip van schattingen van reële waarde, alsmede van de toelichtingen daarop* bestaat de verwachting dat het management van de verzekeringsmaatschappij het proces voor het doen van schattingen alsmede de schattingsonzekerheden met betrekking tot (de totstandkoming van) de staten, alsook eventueel doorgevoerde schattingswijzigingen, heeft gedocumenteerd en heeft gekwantificeerd (schattingsonzekerheden en schattingswijzigingen).

De externe accountant toetst de door het management getroffen beheersmaatregelen aan gaande deze schattingen en verricht ten aanzien van die schattingselementen die een belangrijke invloed hebben op de Own Funds en de SCR de werkzaamheden zoals benoemd in Standaard 540.

- 4.3.5.2 In lijn met Standaard 540 kan de externe accountant de redelijkheid van een (management)schatting evalueren door het ontwikkelen van een puntschatting of interval- en sensitiviteitsanalyses toe te passen. De schattingsonzekerheid die hierbij naar voren komt kan, ondanks dat de aannames binnen een aanvaardbaar interval vallen, de materialiteit overstijgen. Dit wordt niet als een controleverschil aangemerkt. Het bestaan van deze schattingsonzekerheid kan voor de externe accountant aanleiding geven tot het inschatten van een significant risico op een afwijking van materieel belang. De externe accountant past, in overeenstemming met Standaard 540, passende controlemaatregelen toe. Bij de evaluatie van de schattingen besteedt de externe accountant nadrukkelijk aandacht aan het risico van een tendentie in de schattingen door te kijken naar alle schattingen. Ook betreft de externe accountant de kwaliteit van eerdere schattingen in zijn evaluatie van de schattingen op rapportage datum.
- 4.3.5.3 Gelet op de waarderingsonzekerheid en complexiteit van berekeningen van de aan de Own Funds en SCR ten grondslag liggende elementen waaronder de marktwaarde van beleggingen, marktwaarde van technische voorzieningen, loss absorbing capacity of deferred tax (LACDT) en non-market risk SCR en andere op schattingen gebaseerde elementen die in de te controleren staten zijn opgenomen, draagt de externe accountant er zorg voor dat waar nodig deskundigen zijn toegevoegd aan het controleteam dan wel externe deskundigen worden ingeschakeld. Bij de inschakeling van deskundigen past de externe accountant Standaard 620, *Gebruikmaken van de werkzaamheden van een door de accountant ingeschakelde deskundige* toe.
- 4.3.5.4 De externe accountant documenteert de wijze waarop hij de door de verzekeraar gemaakte schattingen heeft geëvalueerd inclusief de modellen, veronderstellingen en overwegingen die daarbij zijn gehanteerd.
- 4.3.6 *Aanvullende overwegingen voor de controle van de Solvabiliteit II groepsrapportage*
- 4.3.6.1 In titel III van de Richtlijn Solvabiliteit II zijn de vereisten in het kader van het toezicht op (her)verzekeringsgroepen opgenomen.
- 4.3.6.2 Bij de controle van de groepsrapportage neemt de externe accountant, als gebruik wordt gemaakt van andere accountants bij de controle, de bepalingen van Standaard 600, *Bijzondere overwegingen - controles van financiële overzichten van een groep (inclusief de werkzaamheden van accountants van groepsonderdelen)* en artikel 15a Bta in acht. Voor de identificatie van significante groepsonderdelen analyseert de externe accountant het risico op een materiële afwijking voor zowel de economische balans als de factoren waarmee de SCR op groepsniveau wordt bepaald.
- 4.3.6.3 De externe accountant bepaalt een materialiteit op het niveau van de groepsrapportage en de materialiteit die door de accountant(s) van groepsonderdelen moet worden toegepast bij de controle van de economische balans en de SCR, of factoren die de SCR-calculatie of berekening van de EOF op groepsniveau beïnvloeden. De externe accountant bepaalt tevens voor zowel de economische balans als de SCR (bepalende factoren) boven welk niveau geconstateerde afwijkingen door de accountants van groepsonderdelen moeten worden gerapporteerd.
- 4.3.6.4 De externe accountant bepaalt per significant onderdeel of een volledige controle moet worden uitgevoerd, een controle op een of meer data-velden of elementen van de economische balans en de SCR-berekening of gespecificeerde controlewerkzaamheden met betrekking tot geïdentificeerde significante risico's. Voor de overige groepsonderdelen voert de externe accountant cijferanalyses uit. De externe accountant evalueert of met deze samenstel van werkzaamheden en controle van de interne beheersingsmaatregelen op de groep als geheel en de consolidatie voldoende en geschikte controle-informatie wordt verkregen om te komen tot een oordeel over de groepsrapportage.
- 4.3.7 *Rapportage door de externe accountant*
- 4.3.7.1 De te controleren staten zijn gebaseerd op een stelsel voor bijzondere doeleinden. Omdat geen sprake is van een getrouw beeld verslaggevingsstelsel wordt in het oordeel opgenomen

dat de staten in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld zijn in overeenstemming met de bepalingen van en ingevolge de Wet op het financieel toezicht:

“Naar ons oordeel zijn deze staten over 20xx van (naam entiteit), in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van en ingevolge de Wet op het financieel toezicht (‘Wft’).”

- 4.3.7.2 Omdat de staten geen volledige set van financiële overzichten voor algemene doeleinden vormen dat is opgezet om te voorzien in de gemeenschappelijke behoefte van een breed scala aan gebruikers, wordt over het onderzoek van de staten gerapporteerd met een controleverklaring conform Standaard 800. De gebruiker van de verantwoording, DNB, zal via een gedetailleerd rapport/accountantsverslag worden geïnformeerd over de kernpunten van de controle en gehanteerde materialiteit.

- 4.3.7.3 Bij het gebruik van (een) intern(e) model(len) voor de berekening van de SCR wordt in de controleverklaring verwezen naar (een) door DNB voor gebruik geaccepteerd(e) intern(e) model(len). In de controleverklaring wordt de volgende zin toegevoegd:

“Onze controle omvat niet een zelfstandige validatie van de door ... (naam entiteit) gebruikte interne modellen. Deze door De Nederlandsche Bank voor gebruik geaccepteerde interne modellen inclusief de daarbij behorende procesbeschrijvingen zijn in onze controle als norm gehanteerd.”

Dit laat onverlet dat de externe accountant nagaat of de gebruikte interne modellen zijn gevalideerd en door DNB zijn geaccepteerd.

- 4.3.7.4 Bij gebruik van interne modellen wordt aan de oordeelparagraaf van de controleverklaring de volgende zin toegevoegd:

“waaronder begrepen de door De Nederlandsche Bank/College van toezichthouders voor gebruik geaccepteerde interne modellen inclusief de daarbij behorende procesbeschrijvingen.”

- 4.3.7.5 De onder de controleverklaring vallende staten worden opgesteld voor toezichtdoeleinden en zijn bestemd voor DNB. De basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring worden, in overeenstemming met de bestaande praktijk, in een separate paragraaf van de controleverklaring opgenomen. De volgende tekst wordt toegevoegd:

“Beperking in gebruik en verspreidingskring

De staten zijn opgesteld door het bestuur van de verzekeringsmaatschappij ter verantwoording aan DNB met als doel het voldoen aan de vereisten van de Wft. Hierdoor zijn de staten mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor(naam verzekeringsmaatschappij) en DNB en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen.”

- 4.3.7.6 In het gedetailleerd rapport/accountantsverslag bij de staten rapporteert de externe accountant, voor zover niet reeds in andere rapportages is opgenomen over:
- in het geval dat de externe accountant geen goedkeurende controleverklaring afgeeft worden de oorzaken hiervan in detail uiteengezet (Zie ook Par. 4.1.1.2);
 - opdracht, reikwijdte, aanpak van de controle van de staten, waaronder materialiteit, onderkende controlerisico's, bevindingen en aanbevelingen. Hierbij wordt aandacht besteed aan de belangrijkste interpretaties en naleving van voorschriften van Solvabiliteit II, de kwaliteit van de rapportageprocessen en hieraan ten grondslag liggende datakwaliteit, de (geautomatiseerde) beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor de kwaliteit van de rapportages en in hoeverre zwakten in de interne organisatie van invloed zijn geweest op de controlewerkzaamheden, bijvoorbeeld omdat hierdoor meer gegevensgerichte en aanvullende controlewerkzaamheden moesten worden uitgevoerd. Bij verzekeraars waar een (partieel) intern model wordt toegepast rapporteert de externe accountant over het proces van eventueel doorgevoerde wijzigingen en waar nodig over individuele wijzigingen die door de verzekeraar als niet materieel zijn aangemerkt en derhalve niet via een applicatieproces door DNB zijn goedgekeurd;

- melding(en) op grond van artikel 3:88 en 4:27 Wft aan toezichthouder(s);
- benadrukking dat de financiële overzichten zijn opgesteld in overeenstemming met een stelsel voor bijzondere doeleinden en beperking van verspreiding of gebruik.

4.3.7.7 Wanneer sprake is van heraanlevering van de staten voordat de externe accountant deze heeft gecontroleerd, zal de controle worden uitgevoerd op de laatst ingediende versie. Indien heraanlevering plaatsvindt nadat de externe accountant zijn verklaring heeft afgegeven, neemt de externe accountant kennis van het verzoek hiertoe van DNB. Op basis van (de gronden voor) dit verzoek beoordeelt de externe accountant de impact van de heraanlevering op de eerder ingediende staten en de daarbij afgegeven controleverklaring. De externe accountant stelt hierbij tenminste vast dat de staten waarbij de controleverklaring is afgegeven ongewijzigd zijn ingediend in de heraanlevering. Indien de externe accountant het noodzakelijk acht, of de DNB hierom verzoekt, zal de externe accountant de heraanlevering controleren en voorzien van een nieuwe verklaring en indien noodzakelijk een nieuwe rapportage.

4.4 Onderzoek kostprijsmodellen

4.4.1 Wettelijke vereisten

De bepalingen over het provisieverbod en het kostprijsmodel staan in het Wijzigingsbesluit financiële markten 2013 en de nota van toelichting daarbij. De relevante wijzigingen betreffen het Besluit Gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft (Bgfo)¹³. Het provisieverbod is uitgewerkt in artikel 86c van het Bgfo.

Het kostprijsmodel en de controle hierop door een externe accountant zijn uitgewerkt in artikel 86g Bgfo.

4.4.2 Onderzoek kostprijsmodel door de externe accountant

De verzekeraar laat de externe accountant van de verzekeraar of een andere externe accountant een onderzoek conform artikel 86g lid 2 Bgfo uitvoeren.

Het kostprijsmodel en de rapportage van de externe accountant hoeven niet openbaar gemaakt te worden maar staan ter beschikking van de toezichthouder, de AFM.

4.4.3 Rapportage

Het onderzoek mondt uit in een rapportage waarin de externe accountant, indien en voor zover mogelijk, een redelijke mate van zekerheid verschaft dat het kostprijsmodel en de toerekening van de begrote kosten voor advies en distributie aan de financiële producten op een bepaalde datum, in alle van materieel belang zijnde aspecten in overeenstemming zijn met de vereisten.

4.5 Invloed wet- en regelgeving bij de controle van de jaarrekening (Standaard 250)

Bij de controle van de jaarrekening heeft de externe accountant een verantwoordelijkheid om regelgeving in aanmerking te nemen in overeenstemming met Standaard 250¹⁴.

De vereisten in die Standaard zijn erop gericht de externe accountant te helpen afwijkingen van materieel belang in de financiële overzichten als gevolg van niet-naleving van regelgeving te identificeren. De externe accountant is evenwel niet verantwoordelijk voor het voorkómen van niet-naleving, en evenmin kan er van hem worden verwacht dat hij deze niet-naleving van alle regelgeving detecteert.

¹³ De vereisten zijn uitgewerkt in de Nota van toelichting bij het ontwerp Wijzigingsbesluit financiële markten 2013. Het ministerie van Financiën heeft zich laten adviseren over het kostprijsmodel. Het adviesrapport 'Inzicht in advies- en distributiekosten' d.d. 11 oktober 2011, maakt geen formeel onderdeel uit van het wettelijk kader, maar het wettelijk kader is er wel op gebaseerd. Het rapport kan daarom als deel van de normering ingevolge het besluit worden beschouwd. Overigens bevat het rapport geen elementen die ongebruikelijk zijn voor een dergelijk kostprijsmodel.

¹⁴ Dit geldt ook bij de controle van de staten.

In Standaard 250 wordt onderscheid gemaakt in:

- a regelgeving die in het algemeen geacht wordt van directe invloed te zijn op de jaarrekening;
- b overige regelgeving die geen directe invloed heeft op de jaarrekening, maar waarvan het naleven van fundamenteel belang kan zijn voor de operationele aspecten van het bedrijf, voor de mogelijkheid van een entiteit om haar activiteiten voort te zetten, dan wel voor het voorkómen van sancties van materieel belang. Niet-naleving van dergelijke regelgeving kan daarom van materieel belang zijnde invloed hebben op de financiële overzichten.

Onderdeel van regelgeving die van directe invloed is op de jaarrekening zijn de specifieke verslaggevingsvereisten die van toepassing zijn¹⁵.

Ten aanzien van overige regelgeving zal de externe accountant ten minste de volgende werkzaamheden verrichten:

- 1 inzicht verkrijgen in de regelgeving die van toepassing is op de organisatie;
- 2 navragen bij, indien van toepassing, het management, de compliance-officer, internal audit en de met governance belaste personen of de entiteit de regelgeving naleeft;
- 3 kennisnemen van (indien van toepassing):
 - correspondentie met toezichthouders;
 - compliance-rapportages;
 - incidenten bij klanten;
 - negatieve publiciteit.

In Bijlage 3 van deze handreiking is een aantal aandachtspunten opgenomen waarmee de externe accountant bij de controle van de jaarrekening rekening mee houdt.

¹⁵ De verslaggevingsvereisten zijn in deze handreiking niet verder uitgewerkt.

5 Opdrachtbevestiging externe accountant

- 5.1 De wettelijke verplichting voor de externe accountant tot meldingen en inlichtingen aan de toezichthouder vloeit, voor zover van toepassing, voort uit de opdracht tot controle van de jaarrekening of de staten. De externe accountant vermeldt dat de werkzaamheden niet zijn gericht op een systematische vaststelling dat aan alle regelgeving wordt voldaan.
- 5.2 De opdracht aan de externe accountant tot controle van de jaarrekening moet, voor zover van toepassing, voorzien in het toetsen van de toereikendheid van de organisatie-inrichting en risicobeheersing.
- 5.3 De opdracht aan de externe accountant moet, met uitzondering van vrijgestelde verzekeraars, voorzien in controle van de staten. Dit is een separate opdracht die niet rechtstreeks uit de controle van de jaarrekening voortvloeit.
- 5.4 De opdracht aan de externe accountant moet, voor zover van toepassing, voorzien in onderzoek van het kostprijsmodel en de toerekening van kosten aan financiële producten. Dit is een separate opdracht die niet rechtstreeks uit de controle van de jaarrekening voortvloeit.
- 5.5 Bijlage 4 bevat voorbeelden van teksten voor opdrachtbevestigingen.

Bijlage 1 Overzicht van de staten die de externe accountant betreft bij zijn onderzoek

Onderstaand overzicht is ontleend aan de Regeling staten financiële ondernemingen Wft 2011 (Zie Bijlage 7) en bevat een overzicht van de staten die de externe accountant betreft bij zijn onderzoek van de Wft toezichtverslagstaten. Zoals geschetst in paragraaf 4.3.2.5 is voor solo verzekeraars sprake van een wettelijke controleplicht en voor groepen van een vrijwillige controle.

Overzicht van de staten die de accountant betreft bij zijn onderzoek

Template-code	Templatenaam	Solo	Groep
S.01.02	Basisinformatie – Algemeen	Nee	Nee
S.01.03	Basisinformatie – Afgezonderde fondsen en matchingopslagportefeuilles	Nee	Nee
S.02.01	Balans	Ja	Ja
S.02.02	Activa en verplichtingen, per valuta	Nee	Nee
S.03.01	Posten buiten de balansstelling – algemeen	Nee	Nee
S.03.02	Posten buiten de balansstelling – Lijst van door de onderneming ontvangen onbeperkte garanties	Nee	Nee
S.03.03	Posten buiten de balansstelling – Lijst van door de onderneming verstrekte onbeperkte garanties	Nee	Nee
S.04.01	Activiteit per land	Nee	Nee
S.04.02	Informatie over branche 10 in deel A van bijlage I bij de Solvabiliteit II-richtlijn, met uitzondering van de aansprakelijkheid van de vervoerder	Nee	Nee
S.05.01	Premies, schade en kosten, per branche	Ja	Ja
S.05.02	Premies, schade en kosten, per land	Ja	Ja
S.06.01	Overzicht van activa	Nee	Nee
S.06.02	Lijst van activa	Nee	Nee
S.06.03	Instellingen voor collectieve belegging – Doorkijkbenadering	Nee	Nee
S.07.01	Gestructureerde producten	Nee	Nee
S.08.01	Open derivaten	Nee	Nee
S.08.02	Derivatentransacties	Nee	Nee
S.09.01	Inkomsten/winsten en verliezen gedurende de periode	Nee	Nee
S.10.01	Uitlenen van effecten en repo's	Nee	Nee
S.11.01	Als zekerheid aangehouden activa	Nee	Nee
S.12.01	Technische voorzieningen voor levens- en SLT-ziekteverzekering	Ja	Nee
S.12.02	Technische voorzieningen voor levens- en SLT-ziekteverzekering – Per land	Nee	Nee
S.13.01	Prognose van toekomstige bruto kasstromen	Nee	Nee
S.14.01	Analyse van levensverzekeringsverplichtingen	Nee	Nee
S.15.01	Beschrijving van garanties van variabele lijfrenteverzekeringen	Nee	Nee
S.15.02	Afdekking van garanties van variabele lijfrenteverzekeringen	Nee	Nee
S.16.01	Informatie over uit schadeverzekeringsverplichtingen voortvloeiende lijfrentes	Nee	Nee
S.17.01	Technische voorzieningen schadeverzekeringsbedrijf	Ja	Nee
S.17.02	Technische voorzieningen schadeverzekeringsbedrijf – Per land	Nee	Nee
S.18.01	Prognose van toekomstige kasstromen (beste schatting – schadeverzekering)	Nee	Nee
S.19.01	Schaden uit hoofde van schadeverzekering	Nee	Nee
S.20.01	Ontwikkeling van de verdeling van ontstane schade	Nee	Nee
S.21.01	Risicoprofiel verdeling van verliezen	Nee	Nee
S.21.02	Schadeverzekeringstechnische risico's	Nee	Nee
S.21.03	Verdeling van schadeverzekeringstechnische risico's – per verzekerd bedrag	Nee	Nee
S.22.01	Effect van langetermijngarantiemaatregelen en overgangsmatregelen	Nee	Nee
S.22.04	Informatie over de overgangsmatregel voor de berekening van het rentepercentage	Nee	Nee
S.22.05	Algehele berekening van de overgangsmatregel voor technische voorzieningen	Nee	Nee
S.22.06	Beste schatting met inachtneming van volatilitetaanpassing, per land en valuta	Nee	Nee
S.23.01	Eigen vermogen	Ja	Ja
S.23.02	Gedetailleerde informatie over eigen vermogen, per tier	Nee	Nee
S.23.03	Jaarlijkse ontwikkelingen in het eigen vermogen	Nee	Nee

Template-code	Templatenaam	Solo	Groep
S.23.04	Lijst van eigenvermogensbestanddelen	Nee	Nee
S.24.01	Aangehouden deelnemingen	Nee	Nee
S.25.01	Standaardformule voor het solvabiliteitskapitaalvereiste voor ondernemingen	Ja	Ja
S.25.02	Solvabiliteitskapitaalvereiste – voor ondernemingen die gebruikmaken van de standaard-formule en van het gedeeltelijk intern model	Ja	Ja
S.25.03	Solvabiliteitskapitaalvereiste – voor ondernemingen met geheel interne modellen	Ja	Ja
S.26.01	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Marktrisico	Ja	Ja
S.26.02	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Tegenpartijkredietrisico	Ja	Ja
S.26.03	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Levensverzekeringstechnisch risico	Ja	Ja
S.26.04	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Ziekteverzekeringstechnisch risico	Ja	Ja
S.26.05	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Schadeverzekeringstechnisch risico	Ja	Ja
S.26.06	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Operationeel risico	Ja	Ja
S.26.07	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Vereenvoudigingen	Ja	Ja
S.27.01	Solvabiliteitskapitaalvereiste – Rampenrisico in het schade- en ziekteverzekeringsbedrijf	Ja	Ja
S.28.01	Minimumkapitaalvereiste – Uitsluitend levens- of uitsluitend schadeverzekerings- of herverzekeringsactiviteiten	Ja	Nee
S.28.02	Minimumkapitaalvereiste – Zowel levens- als schadeverzekeringsactiviteiten	Ja	Nee
S.29.01	Overschot van de activa t.o.v. de verplichtingen	Nee	Nee
S.29.02	Overschot van de activa t.o.v. de verplichtingen – naar beleggingen en financiële verplichtingen	Nee	Nee
S.29.03	Overschot van de activa t.o.v. de verplichtingen – naar technische voorzieningen	Nee	Nee
S.29.04	Gedetailleerde analyse per periode – Technische stromen en technische voorzieningen	Nee	Nee
S.30.01	Facultatieve dekking voor basisgegevens schade- en levensverzekeringsbedrijf	Nee	Nee
S.30.02	Facultatieve dekking voor aandelengegevens schade- en levensverzekeringsbedrijf	Nee	Nee
S.30.03	Basisgegevens programma uitgaande herverzekering	Nee	Nee
S.30.04	Aandelengegevens programma uitgaande herverzekering	Nee	Nee
S.31.01	Aandeel van herverzekeraars (met inbegrip van finite herverzekering en SPV's)	Nee	Nee
S.31.02	Special Purpose Vehicles	Nee	Nee
S.36.01	Intragroeptransacties – Vermogensgerelateerde transacties, overdracht van schulden en activa	Nee	Nee
S.36.02	Intragroeptransacties – Derivaten	Nee	Nee
S.36.03	Intragroeptransacties – Interne herverzekering	Nee	Nee
S.36.04	Intragroeptransacties – Kostendeling, voorwaardelijke verplichtingen, posten buiten de balanstelling en andere posten	Nee	Nee
Nationale staat	Winst en Verliesrekening (vennootschappelijk)	Ja	Nee
Nationale staat	Windstorm	Nee	Nee
Nationale staat	Zorg	Nee	Nee
Nationale staat	Natura-uitvaart	Nee	Nee
Nationale staat	Structurele bedrijfsstatistieken	Nee	Nee

Bijlage 2 Overzicht van de staten die de externe accountant betreft bij zijn onderzoek voor verzekeraars met beperkte risico-omvang

Onderstaand overzicht is ontleend aan Bijlage 3 van de Regeling prudentieel toezicht verzekeraars met beperkte risico-omvang en bevat een overzicht van de staten die de externe accountant betreft bij zijn onderzoek van de Wft toezichtverslagstaten.

BIJLAGE 3: DOOR ACCOUNTANT TE WAARMERKEN JAARSTATEN VOOR VERZEKERAARS MET BEPERKTE RISICO-OMVANG

Bijlage bij artikel 2:4

Overzicht van de staten die de accountant betreft bij zijn onderzoek

NAW	nee
Samenvatting	nee
Balans-1	ja
Balans-2	nee
Balans-3	nee
Beleggingen Toelichting beleggingen	ja
Rendement	nee
PSK Premies, schaden en kosten	ja
EV Eigen vermogen	ja
SKV-1 Solvabiliteitskapitaalvereiste	ja
SKV-2 Solvabiliteitskapitaalvereiste – marktrisico	ja
SKV-3 Solvabiliteitskapitaalvereiste – tegenpartijkredietrisico	ja
SKV-4 Solvabiliteitskapitaalvereiste – levensverzekeringstechnisch risico	ja
SKV-5 Solvabiliteitskapitaalvereiste – ziekteverzekeringstechnisch risico	ja
SKV-6 Solvabiliteitskapitaalvereiste – schadeverzekeringstechnisch risico	ja
SKV-7 Solvabiliteitskapitaalvereiste – rampenrisico in het schade- en ziekteverzekeringsbedrijf	ja
SKV-8 Solvabiliteitskapitaalvereiste – operationeel risico	ja
MKV Minimumkapitaalvereiste	ja
TV-1 Technische voorzieningen voor leven, natura-uitvaart en arbeidsongeschiktheid	ja
TV-2 Technische voorzieningen schadeverzekeringen	ja
TV-3 Projectie toekomstige bruto kasstromen Leven (Beste schatting – leven, natura-uitvaart en arbeidsongeschiktheid)	nee
TV-4 Projectie toekomstige bruto kasstromen Schade (Beste schatting – schade)	nee
TV-5A Informatie te betalen schaden schadeverzekering (rapportagegroep A)	nee
TV-5B Informatie te betalen schaden schadeverzekering (rapportagegroep B)	nee
TV-5C Informatie te betalen schaden schadeverzekering (rapportagegroep C)	nee
TV-6 Spreidingsprofiel verliezen schadeverzekeringen	nee
TV-7 Risicoprofiel verzekeringsportefeuille schade	nee
TV-8 Schadeverzekeringstechnische risico's – grootste netto risico's	nee
TV-9 Grootste netto risico's Leven (inclusief natura-uitvaart en AOV)	nee
HVZ-1 Aandeel herverzekeraars	nee
HVZ-2 Herverzekeringsprogramma komende verslagperiode	nee
W&V Winst- en verliesrekening (vennootschappelijk)	ja
Natura Natura-uitvaartverzekeringen	ja
Windstorm	nee
Zorg	nee

Bijlage 3 Themalijs (her)verzekeraars

Deze thema lijst bevat voor (her)verzekeraars en verzekeraars met beperkte risico-omvang de relevante regelgeving waarmee de interne auditor en externe accountant bij de controle van de jaarrekening of de staten voor DNB rekening mee houdt ten behoeve van eventuele meldingen aan toezichthouders. De externe accountant heeft, in lijn met Standaard, een signalerende rol indien hij bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening of de staten afwijkingen van regelgeving constateert. Deze lijst is 'thematisch' opgezet. De externe accountant zal deze lijst waar nodig aanpassen aan de specifieke omstandigheden b.v. voor een vrijgestelde verzekeraar.

De externe accountant betreft de volgende regelgeving in zijn controle van de jaarrekening en staten en neemt hierbij de meldingsplicht zoals genoemd in artikel 3:88 lid 1 en lid 2 van de Wft (melding aan DNB) en artikel 4:27 lid 1 Wft (melding aan AFM) in acht.

Attentiepunten	Referentie	Ref.	Toelichting/werkzaamheden
Prudentieel toezicht (DNB)			
Vergunning Vergunning vereist voor uitoefenen (her)verzekeringsbedrijf en verbod op nevenactiviteiten. Wijzigingen met betrekking tot verstrekte gegevens.	art. 2:26a Wft e.v. (herverzekering); art. 2:27 Wft e.v. (leven en schade); art. 2:48 – 2:54 Wft (verzekeraars met beperkte risico-omvang, incl. natura-uitvaart); art. 2:51 Wft (3:6 Wft (waarborg- en garantiefonds); art. 3:29 Wft (doorgeven wijzigingen); art. 3:36 Wft; art. 11a t/m 31 Besluit markttoegang financiële ondernemingen Wft, art. 33-41 Bpr	3.1, 4.3.2.1	Bij het voldoen aan de vergunningsvereisten is het volgende van belang: - voor een verzekeraar die een vergunning heeft als bedoeld in art. 2:37 lid 1 Wft of art. 2:40 lid 1 Wft voor de uitoefening van het bedrijf van levensverzekeraar in de branche 'Levensverzekeraar algemeen', en op grond daarvan het bedrijf van natura-uitvaartverzekeraar uitoefent, zijn uitsluitend de bepalingen voor een levensverzekeraar van toepassing. Een aparte vergunning voor het uitoefenen van het bedrijf van natura-uitvaartverzekeraar is dan niet nodig; - voor een verzekeraar die een vergunning heeft als bedoeld in art. 2:48 lid 1 Wft of art. 2:50 lid 1 Wft voor de uitoefening van het bedrijf natura-uitvaartverzekeraar, zijn uitsluitend de bepalingen inzake de uitoefening van het bedrijf van natura-uitvaartverzekeraar van toepassing.
Geschiktheid, betrouwbaarheid beleidsbepalers Eisen aan dagelijkse beleidsbepalers en aan toezichthouders op dit beleid.	art. 3:8 Wft, art. 3:9 Wft art. 5 t/m 9 Bpr	4.1 4.2	Bij de beoordeling van de geschiktheid en betrouwbaarheid van beleidsbepalers kan de externe accountant kennisnemen van de goedkeuring door DNB.

Attentiepunten	Referentie	Ref.	Toelichting/werkzaamheden
Integere bedrijfsuitoefening Waarborgen integere bedrijfsuitoefening, incidentenregeling. Minimaal beheersing van de volgende integriteitsrisico's: - (de schijn van) belangenverstrengeling (privébelangen, personeelscondities); - incidenten die een gevaar vormen voor een integere uitoefening van het bedrijf van een verzekeraar (bijvoorbeeld handel met voorkennis, fraude, witwassen); - zelftoetsing door personen die een integriteitgevoelige functie bekleden; - de identiteit, de aard en de achtergrond van de cliënten (en hun mogelijke betrokkenheid bij witwassen en terrorismefinanciering). Verder dient de verzekeraar op verzoek van de toezichthouder de administratie te onderzoeken op personen die in verband met terroristische activiteiten de integriteit van de financiële sector kunnen schaden (o.a. watchlist).	art. 3:10 Wft art. 3:17 Wft art. 3:17b Wft art. 10 t/m 16 Bpr	4.1 4.2	Bij de controle van de Administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) kan de externe accountant o.a. de volgende werkzaamheden overwegen: - bij het uitvoeren van lijncontroles en proceduretests aandacht geven aan de aspecten van regelgeving; - gesprekken met compliance-afdeling, de risicobeheerafdeling en interne auditor en beoordelen van hun werkzaamheden; - kennisnemen van correspondentie met toezichthouders.
Aantal en plaats beleidsbepalers Minimaal twee natuurlijke personen die hun werkzaamheden vanuit Nederland verrichten. Vertegenwoordigers Eisen aan vertegenwoordigers.	art. 3:15 Wft art. 3:37 Wft, art. 3:47 Wft art. 42 t/m 47 Bpr inzake vertegenwoordigers	4.2	Bij de controle van de vereisten aan beleidsbepalers en vertegenwoordigers kan de externe accountant kennisnemen van correspondentie met de toezichthouder en uittreksels uit het register van de Kamer van Koophandel.
Zeggenschapsstructuur Eisen aan transparantie t.b.v. toezicht.	art. 3:16 Wft, art. 3:21 Wft	4.2	Bij de controle van de vereisten aan zeggenschapsstructuur kan de externe accountant kennisnemen van correspondentie met de toezichthouder en uittreksels uit het register van de Kamer van Koophandel.
Beheerste bedrijfsvoering Beheersing van processen en bedrijfsrisico's.	art. 3:17 Wft art. 3:38 Wft art. 17 t/m 24a Bpr art. 26.2 t/m 26.3 Bpr	4.2 4.3.1.3	Bij de controle van de AO/IB kan de externe accountant o.a. de volgende werkzaamheden overwegen: - kennisnemen van verantwoordingen, interne documenten, notulen; - gesprekken met relevante afdelingen/ functionarissen; - kennisnemen van rapportages toezichthouders; - kennisnemen van Own Risk Solvency Assessment (ORSA); - aandacht voor financiële en ICT-risico's (o.a. functiescheiding, integriteit, voortdurende beschikbaarheid en beveiliging, modelvalidatie); - beoordelen systeem van risicobeheer; - beoordelen systeem van monitoring compliance en werkzaamheden interne auditor.

Attentiepunten	Referentie	Ref.	Toelichting/werkzaamheden
Interne auditor De effectiviteit van de organisatie-inrichting en van de procedures en maatregelen dient ten minste jaarlijks intern op onafhankelijke wijze te worden getoetst. Daartoe dient de organisatie te beschikken over een organisatieonderdeel dat deze interne controle-functie uitoefent.	art. 17 lid 4 Bpr	4.2.1	
Uitbesteden van werkzaamheden Eisen t.a.v. beheersen risico's van uitbesteding die een materiële invloed kunnen hebben op de financiële prestaties, financiële positie, continuïteit of reputatie van de verzekeraar (risico's in kaart brengen).	art. 3:18 Wft art. 27 t/m 32 Bpr	4.2	Bij de controle van de AO/IB kan de externe accountant o.a. de volgende werkzaamheden overwegen: - toetsen overzicht uitbestedingsrelaties; - toetsen uitbestedingsbeleid en wijze van monitoring van uitbestedingsovereenkomsten; - beoordelen uitbestedingsovereenkomst; - beoordelen ISAE/Standaard 3402-rapport (indien van toepassing); - beoordelen toereikendheid procedures, maatregelen, deskundigheid en informatie; - beoordelen toets van Internal audit op beheersing uitbestede werkzaamheden.
Minimum aantal leden RvC Minimaal 3 leden RvC, afhankelijk van rechtsvorm.	art. 3:19 Wft	4.2	Bij de controle van de vereisten aan het aantal RvC leden kan de externe accountant kennisnemen van correspondentie met de toezichthouder en uittreksels uit het register van de Kamer van Koophandel.
Rechtsvorm Eisen aan rechtsvorm.	art. 3:20 Wft	4.2	Bij de controle van de vereisten aan de rechtsvorm kan de externe accountant kennisnemen van correspondentie met de toezichthouder en uittreksels uit het register van de Kamer van Koophandel.
Minimum eigen vermogen Eisen aan de minimum omvang en samenstelling van het eigen vermogen (garantiefonds), afhankelijk van de branche.	art. 3:53 Wft art. 3:54 Wft art. 3:55 Wft art. 3:55a Wft, art. 3:56 Wft art. 49 Bpr art. 49b Bpr art. 52 t/m 56 Bpr	4.3	De toetsing van de vereisten aan het minimum eigen vermogen maakt onderdeel uit van de controle van de staten.
Solvabiliteitsmarge Minimum omvang solvabiliteit., gebruik van interne modellen, samenstelling van de solvabiliteit van verzekeraars en de waarden die dienen ter dekking van het minimumkapitaalvereiste en het solvabiliteitskapitaalvereiste	art. 3:57 t/m 3:62 Wft art. 59 art. 65 t/m 68 art. 69 t/m 71 Bpr	4.3	De toetsing van de solvabiliteitsmarge maakt onderdeel uit van de controle van de staten

Attentiepunten	Referentie	Ref.	Toelichting/werkzaamheden
Technische voorzieningen Eisen aan toereikendheid, afhankelijk van de branche (toereikendheidstoets).	art. 3:67 t/m 3:69 Wft art. 114 t/m 122 Bpr	4.3.4	Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole gaat de externe accountant na of de technische voorzieningen toereikend zijn (o.b.v. actuariële verslag art. 3:73 Wft e.v., zie toelichting).
Deelnemingen Verklaring van geen bezwaar (vvgb) van DNB of de Minister van Financiën nodig.	art. 3:95 t/m 3:107 Wft, art. 138 t/m 140 Bpr	4.3	Voor zover van toepassing stelt de externe accountant op basis van correspondentie met de toezichthouder vast of de vereiste vvgb is verkregen.
Pensioenverzekeraars Meldingsplicht bij premie-achterstand.	art. 29 Pw	4.1	Voor materieel uitstaande premievorderingen op werkgevers stelt de externe accountant stelt op basis van de financiële informatie over de uitstaande vorderingen en correspondentie met werkgevers en deelnemers vast dat de verzekeraar de deelnemers en de werkgever heeft geïnformeerd wanneer de premieachterstand het noodzakelijk maakt de opbouw van pensioenaanspraken te beëindigen door premievrijmaking of pensioenaanspraken zonder premievrije waarde te laten vervallen.
Gedragstoezicht (AFM)			
Zorgvuldige dienstverlening	art. 4:19 t/m. 4:25 Wft	4.1	
Eisen t.a.v. verzekeringsovereenkomsten.	art. 4:63 t/m 4:71 Wft	4.1	

Bijlage 4 Voorbeelden van teksten

Deze bijlage bevat voorbeelden van teksten voor opdrachtbevestigingen, bevestigingen bij de jaarrekening of staten en directiebrieven of accountantsverslagen.

4.1 Aanvullende paragrafen opdrachtbevestiging

4.1.1 Meldingen en inlichtingen aan toezichthouders

Wij hebben als externe accountant die de jaarrekening en de staten ten behoeve van De Nederlandsche Bank¹⁶ controleert van [klant], overeenkomstig artikel 3:88, lid 1 en lid 2 van de Wet op het financieel toezicht, de verplichting om De Nederlandsche Bank zo spoedig mogelijk kennis te geven van elke omstandigheid waarvan wij bij de uitvoering van ons onderzoek kennis hebben gekregen en die:

- in strijd is met de ingevolge deel 3 van de wet opgelegde verplichtingen; of
- het voortbestaan van [klant] bedreigt;
- die leidt tot weigering van het afgeven van een verklaring of tot het maken van voorbehouden.

Wij hebben als externe accountant die de jaarrekening en de staten ten behoeve van de toezichthouder¹⁷ controleert van [klant], overeenkomstig artikel 3:88, lid 4, van de Wet op het financieel toezicht, de verplichting bepaalde inlichtingen te verstrekken aan De Nederlandsche Bank ten behoeve van het toezicht. Overeenkomstig artikel 136, lid 1, van het Besluit prudentiële regels Wft betreffen deze inlichtingen:

- het accountantsverslag aan de bestuurders en de raad van commissarissen;
- de directiebrieven;
- overige correspondentie tussen de externe accountant en [klant] die rechtstreeks betrekking heeft op de verklaring bij de jaarrekening of de staten van [klant]; en
- indien De Nederlandsche Bank daarom verzoekt, een nadere toelichting op de gegevens, hiervoor bedoeld.

Wij hebben als externe accountant die de jaarrekening controleert van [klant], overeenkomstig artikel 4:27, lid 1 van de Wet op het financieel toezicht, de verplichting om Autoriteit Financiële Markten zo spoedig mogelijk elke omstandigheid te melden waarvan wij bij de uitvoering van ons onderzoek kennis hebben gekregen en die in strijd is met de ingevolge deel 4 van de wet opgelegde verplichtingen.

De controle van de jaarrekening en de staten ten behoeve van De Nederlandsche Bank¹⁸ wordt uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder begrepen de regelgeving die geldt voor [klant]. De externe accountant behoeft op grond van de meldingsplichten geen andere werkzaamheden te verrichten dan de werkzaamheden die op grond van de opdracht tot controle van de jaarrekening en de staten zullen worden uitgevoerd. Dit impliceert dat onze werkzaamheden niet zijn gericht op een systematische vaststelling dat aan alle regelgeving wordt voldaan. De controle van de jaarrekening is gericht op de getrouwheid daarvan. De controle van de staten is gericht op opstelling in overeenstemming met de bepalingen van en ingevolge de Wft. Om die reden bestaat geen zekerheid dat de toezichthouder alle voor hem belangrijke omstandigheden (tijdig) krijgt gemeld.

Mede ter verkrijging van een deugdelijke grondslag, maken wij de inhoud van een eventueel voorgenomen melding tevoren aan [klant] kenbaar. Alvorens wij tot melding aan De Nederlandsche Bank of Autoriteit Financiële Markten zullen overgaan, zullen wij [klant] in de gelegenheid stellen om de melding zelf onverwijld te verrichten. Dit laat onverlet de wettelijke eis om zo spoedig mogelijk tot melding van de bovengenoemde omstandigheden over te gaan.

Ingevolge de bepalingen in de Wet op het financieel toezicht is de externe accountant die op grond van de wettelijke meldingsplicht tot een melding of tot het verstrekken van inlichtingen aan De Nederlandsche Bank of Autoriteit Financiële Markten is overgegaan, niet aansprakelijk voor schade die een derde

¹⁶ De passage “de jaarrekening en”, is niet van toepassing bij bijkantoren. De passage “en de staten ten behoeve van De Nederlandsche Bank” alleen indien van toepassing.

¹⁷ De passage “en de staten ten behoeve van de toezichthouder” alleen indien van toepassing.

¹⁸ De passage “de jaarrekening en”, is niet van toepassing bij bijkantoren. De passage “en de staten ten behoeve van De Nederlandsche Bank” alleen indien van toepassing.

dientengevolge lijdt, tenzij aannemelijk wordt gemaakt dat, gelet op alle feiten en omstandigheden, in redelijkheid niet tot kennisgeving of tot het verstrekken van inlichtingen had mogen worden overgegaan.

4.1.2 Toetsing en beoordeling organisatie-inrichting en risicobeheersing voor verzekeraar met beperkte risico-omvang

Wij zijn (voorts) met u overeengekomen de toetsing en beoordeling op hoofdlijnen met betrekking tot de toereikendheid van de organisatie-inrichting en risicobeheersing te verrichten die voortvloeien uit artikel 22 Besluit prudentiële regels Wft. Deze toetsing en beoordeling zijn nader omschreven in de NBA-handreiking 1143 *Specifieke wettelijke verplichtingen vanuit de toezichtregelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij (her)verzekeraars*, uitgegeven door de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA).

4.1.3 Controle staten voor solo verzekeraars

Ingevolge artikel 3:72 lid 7 Wft dienen de staten, verstrekt door een verzekeraar aan De Nederlandsche Bank, eenmaal per jaar te worden voorzien van een verklaring, afgegeven door een externe accountant. Wij zijn met u overeengekomen een onderzoek resp. specifieke werkzaamheden uit te voeren, uitmondende in een controleverklaring bij de staten met inachtneming van de NBA-handreiking 1143 *Specifieke wettelijke verplichtingen vanuit de toezichtregelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij (her)verzekeraars*, uitgegeven door de NBA.

4.1.4 Onderzoek kostprijsmodel

Ingevolge artikel 86g lid 2 Besluit Gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft, wordt de juistheid van het kostprijsmodel *[omschrijving]* van *[klant]* onderzocht door een accountant. Tevens wordt de juistheid en volledigheid van de toerekening van de begrote kosten voor advies en distributie aan de financiële producten door *[klant]* ex artikel 86g lid 1 van dit besluit, jaarlijks onderzocht door een accountant, ten einde vast te stellen of deze in overeenstemming zijn met deze bepaling.

Wij zijn met u overeengekomen een assurance-opdracht uit te voeren met betrekking tot het kostprijsmodel *[omschrijving]* en de toerekening van de begrote kosten voor advies en distributie aan de financiële producten, uitmondende in een assurance-rapport, met inachtneming van de NBA-handreiking 1143 *Specifieke wettelijke verplichtingen vanuit de toezichtregelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij (her)verzekeraars*, uitgegeven door de NBA.

Het doel van de assurance-opdracht is het verschaffen van een redelijke mate van zekerheid dat het kostprijsmodel en de toerekening van de begrote kosten voor advies en distributie aan de financiële producten in overeenstemming zijn met de bepalingen van artikel 86g lid 1 Besluit Gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft.

Het onderzoeksobject valt uiteen in informatie waarover een redelijke mate van zekerheid is te verstrekken, bijvoorbeeld de werkelijke en de begrote kosten van advies en distributie, en informatie waarover de externe accountant zich geen of slechts in beperkte mate een oordeel kan vormen, bijvoorbeeld de gehanteerde veronderstellingen over het aantal producten dat naar verwachting wordt verkocht, of de winstmarge die wordt gehanteerd. Het is daarom niet mogelijk om een redelijke mate van zekerheid te verstrekken bij het kostprijsmodel en de kostenallocatie als geheel. Het ministerie van Financiën en de AFM hebben er tijdens overleg met de NBA-begrip voor getoond dat de externe accountant dienaangaande voorbehouden zal moeten maken in de rapportage.

Wij zullen onze opdracht uitvoeren in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder begrepen de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants en de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten.

Wij zullen de opdracht uitvoeren en de uitslag van ons onderzoek weergeven in een assurance-rapporten in overeenstemming met *[Standaard 3000A of 3000D, Assuranceopdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten respectievelijk directe-opdrachten) aanpassen aan specifieke situatie]*. Indien u prijs stelt op een exemplaar van deze standaard kunnen wij u dit toesturen.

Wij zijn gehouden ons onderzoek zodanig te plannen en uit te voeren dat, voor zover mogelijk, een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de kostprijsmodellen en de toerekening van de begrote kosten geen afwijkingen van materieel belang bevatten in overeenstemming met de van toepassing

zijnde criteria. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens. Daarbij zullen wij onder meer betrekken:

- de beschrijving van de kostprijsmodellen, de processen en beheersingsmaatregelen en de toerekening van de begrote kosten aan financiële producten;
- inzichtelijkheid en controleerbaarheid van de documentatie;
- samenhang met het proces van begroting, planning en budgettering;
- redelijkheid van de aannames die worden gehanteerd en of deze regelmatig worden getoetst;
- gedegenheid van de analyse en het onderzoek van de begrote tijdsbesteding per handeling;
- juistheid en volledigheid van de opgenomen kostencategorieën;
- aanvaardbaarheid van allocaties en verdeelsleutels;
- aansluiting van de gegevens op de bedrijfsprocessen, de managementcyclus en de administratie;
- de relatie tussen de kosten en de verleende dienst;
- de differentiatie naar processen, productsoorten en producten;
- het interne beheersingsproces rond de schatting van het aantal te verkopen producten;
- het interne beheersingsproces rond de vaststelling van de (positieve) winstmarge;
- de tarieven zoals vermeld in de dienstverleningsdocumenten;
- validatie en back-testing.

Vanwege het feit dat deelwaarneming als methode wordt toegepast en andere beperkingen die inherent zijn aan een assurance-opdracht, gevoegd bij de beperkingen die inherent zijn aan elk systeem van interne beheersing, is er een risico dat materiële fouten in de beoordeelde informatie onontdekt blijven.

Wij zijn de externe accountant van de vennootschap en controleren de jaarrekening van de vennootschap in overeenstemming met Nederlands recht. Onze controle van de jaarrekening is niet geschikt om assurance te verstrekken met betrekking tot de kostprijsmodellen en de toerekening van kosten en derhalve is sprake van een aanvullende opdracht die wij in deze brief aan u bevestigen.

4.2 Aanvullende paragrafen bevestiging bij de jaarrekening of de staten

Aan de standaardtekst van de bevestiging bij de jaarrekening of de staten worden de volgende paragrafen, voor zover relevant, toegevoegd.

De activiteiten en diensten van *[de vennootschap en haar deelnemingen]* zijn in lijn met de vergunningen afgegeven door DNB of de AFM

Wij hebben u geïnformeerd over alle communicatie met de toezichthouder(s) omtrent de naleving van regelgeving en mogelijke overtredingen daarvan, onderzoeken door en besprekingen met de toezichthouder(s) alsmede vastleggingen daarvan.

Wij hebben u geïnformeerd omtrent alle bij ons bekende omstandigheden die u, als externe accountant, aanleiding kunnen geven tot het doen van een melding aan de toezichthouder(s) ingevolge uw wettelijke meldingsplicht.

Alleen indien zich omstandigheden hebben voorgedaan die aanleiding hebben gegeven tot het doen van een melding wordt de volgende passage opgenomen.

De omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot het doen van een melding aan de toezichthouder(s) zijn de volgende.

...

4.3 Aanvullende paragrafen management letter of accountantsverslag

4.3.1 Meldingen aan toezichthouders

Indien een melding heeft plaatsgevonden dan wordt dit vermeld in de brief van bevindingen of het accountantsverslag. Daartoe wordt de volgende tekst gebruikt.

Bij onze werkzaamheden hebben wij kennis gekregen van de volgende omstandigheden waarop de wettelijke meldingsplicht van een externe accountant zoals bedoeld in *[art. 3:88 van de Wet op het financieel toezicht/ art. 4:27 van de Wet op het financieel toezicht]*, van toepassing is.

...

Wij hebben vastgesteld dat *[klant]* De Nederlandsche Bank en/of Autoriteit Financiële Markten op *[datum]* op de hoogte heeft gesteld van deze omstandigheden¹⁹.

Wij hebben met een brief d.d. *[datum]* deze omstandigheden aan De Nederlandsche Bank en/of Autoriteit Financiële Markten gemeld.

4.3.2 Toetsing en beoordeling organisatie-inrichting en risicobeheersing voor verzekeraars met beperkte risico-omvang

De volgende tekst over de toetsing en beoordeling op hoofdlijnen met betrekking tot de toereikendheid van de organisatie-inrichting en risicobeheersing wordt opgenomen in de brief van bevindingen of het accountantsverslag.

Conform artikel 22 Besluit prudentiële regels Wft hebben wij, in overeenstemming met de opdrachtbevestiging d.d. ..., de toereikendheid van de organisatie-inrichting en risicobeheersing op hoofdlijnen getoetst en beoordeeld.

Naast de bevindingen zoals omschreven in deze brief / dit verslag, hebben deze werkzaamheden geen andere bevindingen opgeleverd waarvan kennisneming door u noodzakelijk zou zijn.

of

Naast de bevindingen zoals omschreven in deze brief/ dit verslag, hebben deze werkzaamheden de volgende andere bevindingen opgeleverd:

...

¹⁹ Alleen indien van toepassing.

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl